

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA**

Tiesību zinātņu bakalaura studiju programmas

7. Semestra students

Vladislavs Greķis

Studenta apliecība Nr.: vg08063

**KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU IZPĒTES UN UZRAUDZĪBAS
NORMATĪVĀ REGULĒJUMA LATVIJĀ ATBILSTĪBAS
NOVĒRTĒJUMS STARPTAUTISKAJIEM TIESĪBU AKTIEM**

BAKALaura DARBS

Darba zinātniskais vadītājs:
docents Dr.iur Aivars Lošmanis

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā "Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējuma Latvijā atbilstības novērtējums starptautiskajiem tiesību aktiem" autors ir analizējis kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības jēdzienu un vēsturi, politiski nozīmīgas personas institūtu kredītiestāžu klientu izpētē, klientu padziļināto izpēti. Autors ir analizējis Latvijas normatīvā regulējuma atbilstību starptautiskajiem tiesību aktiem.

Temata aktualitāti nosaka regulārie grozījumi attiecināmajos normatīvajos tiesību aktos, ko nosaka pastāvīgi pieņemtie starptautiskie tiesību akti, rekomendācijas, tehnoloģiju attīstība un kredītiestāžu nepieciešamība tam piemēroties.

Lai gan kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvais regulējums Eiropas Savienības dalībvalstīs lielā mērā ir unificēts, pastāv arī vairākas būtiskas atšķirības direktīvu prasību ieviešanā. Vienlaikus ir vairākas starptautiskās konvencijas un starptautisku organizāciju rekomendācijas, kas ietekmē piemērojamo regulējumu visā pasaulē.

Bakalaura darbs sastāv no 53 lapām, izmantotas 67 literatūras vienības un avoti latviešu un angļu valodā.

Atslēgvārdi: kredītiestādes, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, kredītiestāžu klientu izpēte un uzraudzība, identifikācija, politiski nozīmīgas personas.

ANNOTATION

In the bachelor's Paper "Evaluation of Compliance of the Normative Regulation in Latvia with the International Laws in the field of Customer of the Credit Institutions Due Dilligence" the author analyzes the concept and history of customer of the credit institutions due dilligence, customer in-depth research. Athor also analyzed Latvian regulatory compliance with international legal acts.

The topicality of the theme is determined by regular amendments to the applicable regulatory enactments, which are governed by consistent international law, recommendations, technological developments and the need for credit institutions to adapt.

Although the regulatory framework for research and monitoring of clients of credit institutions in the Member States of the European Union is largely unified, there are also a number of significant differences in the implementation of the requirements of the directives. At the same time, there are several international conventions and recommendations from international organizations that affect the regulatory framework around the world.

Bachelor paper consists of 53 pages, 67 literary units and sources in Latvian and English are used.

Keywords: credit institutions, money laundering, due dilligence of the customers of credit institutions, identification, Politically Exposed Person.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
IEVADS	5
1. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU IZPĒTES UN UZRAUDZĪBAS JĒDZIENS UN VĒSTURE	6
1.1. Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības jēdziens	6
1.2. Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības vēsture.....	8
2. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU IDENTIFIKĀCIJA.....	14
2.1. Klātienē identifikācija	14
2.2. Patiesā labuma guvēja identifikācija.....	17
2.3. Neklātienē jeb attālinātā identifikācija	19
3. POLITISKI NOZĪMĪGAS PERSONAS NOTEIKŠANA.....	23
4. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU PADZIĻINĀTA IZPĒTE.....	30
4.1. Klientu padziļinātas izpētes pamatprincipi.....	30
4.2. Klientu padziļināta izpēte korespondentu kontu atvēršanai	38
KOPSAVILKUMS	43
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	46

IEVADS

Bakalaura darbā "Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējuma Latvijā atbilstības novērtējums starptautiskajiem tiesību aktiem" autors nav pētījis visu izpētes un uzraudzības regulējuma kopumu, bet ir pētījis un analizējis kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības jēdzienu un vēsturi, kredītiestāžu klientu identifikāciju, politiski nozīmīgas personas institūtu kredītiestāžu klientu izpētē, salīdzinot Latvijas normatīvā regulējuma atbilstību starptautiskajiem tiesību aktiem.

Temata aktualitāti nosaka regulārie grozījumi attiecīgajos normatīvajos tiesību aktos, ko nosaka pastāvīgi pieņemtie starptautiskie tiesību akti, rekomendācijas, tehnoloģiju attīstība un kredītiestāžu, un regulatora nepieciešamība tam piemēroties, kā arī ievērojama starptautiskā publicitāte, kurā samērā bieži figurēja Latvijā reģistrētās kredītiestādes.

Lai gan kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvais regulējums Eiropas Savienības dalībvalstīs lielā mērā ir unificēts, pastāv arī vairākas būtiskas atšķirības direktīvu prasību ieviešanā. Vienlaikus ir vairākas starptautiskās konvencijas un starptautisku organizāciju rekomendācijas, kas ietekmē attiecīgo regulējumu visā pasaulē.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvo regulējumu Latvijā, tā atbilstību saistošajiem starptautiskajiem tiesību aktiem.

No iepriekš minētā mērķa izriet šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības regulējumu starptautiskajos un Latvijas tiesību aktos;
- 3) salīdzināt kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības regulējumu Latvijā un atsevišķās ārvalstīs;
- 4) sniegt priekšlikumus konstatēto problēmjaudājumu risināšanai, ar mērķi padarīt esošo regulējumu gan uz būtisku risku novēršanu vērstu, gan efektīvu attiecībā uz tirgus dalībniekiem.

Bakalaura darbā izmantota vēsturiskās analīzes metode, lai parādītu kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējuma attīstību, salīdzinošās analīzes metode, lai parādītu Latvijas un atsevišķu ārvalstu regulējuma kopīgās un atšķirīgās iezīmes, induktīvā metode, lai no atsevišķiem secinājumiem izdarītu vispārīgus secinājumus, deduktīvā metode, lai no vispārīgiem secinājumiem izdarītu konkrētus secinājumus.

Autors pētījumā izmantoja literatūru un normatīvos aktus latviešu un angļu valodās. Ņemot vērā straujo regulējuma mainību, autors plaši izmantojis interneta resursus un normatīvos aktus.

1. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU IZPĒTES UN UZRAUDZĪBAS JĒDZIENS UN VĒSTURE

1.1. Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības jēdziens

Klientu izpētes un uzraudzības jēdziens ir radies kontekstā ar starptautisko institūciju centieniem ierobežot un apkarot noziedzīgu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu.

Līdzīgi kā citur pasaulē, arī Latvijā kredītiestādes īsteno principu „Zini savu klientu”. Kredītiestādes darbā tas nozīmē ievērot likumā noteiktas procedūras un prasības, kas vērstas pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu. Ievērojot šo principu, bankai ir tiesības iegūt informāciju par klientiem un viņu naudas līdzekļu izcelsmi, lai pārliecinātos, ka tiem nav noziedzīgs saturs. Visa iegūtā informācija ir konfidenciāla.¹ Kredītiestāžu klientu izpēti Latvijā regulē Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums² (turpmāk – NILTFNL), kā arī 23.12.2015. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – FKTK) normatīvie noteikumi Nr. 234³ un virkne citu FKTK normatīvo noteikumu un starptautisko tiesību aktu, kurus autors izskatīs nākamajās nodaļās. Izpildot šo tiesību aktu prasības un īstenojot „Zini savu klientu” principu, banka veic klienta izpēti, kuras laikā tā:

- 1) veic klienta identifikāciju un iegūto identitātes datu pārbaudi;
- 2) veic patiesā labuma identifikāciju un saprātīgu pasākumu veikšanu, lai pārbaudītu klienta identitāti un pārliecinātos par patiesā labuma atbilstību;
- 3) iegūst informāciju par darījuma attiecību mērķi un paredzamo būtību;
- 4) veic pastāvīgu darījumu uzraudzību darījumu attiecību laikā, pārliecinoties, ka veiktie darījumi notiek saskaņā ar kredītiestādes rīcībā esošo informāciju par klientu, to darījumiem un riska profilu, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošina informācijas par līdzekļu izcelsmi, kā arī attiecīgo dokumentu, datu vai informācijas regulāru atjaunošanu;
- 5) veic personas indentificēšanu un tās identitātes pārbaudi, kura vēlas veikt darbības klienta uzdevumā vai ir pilnvarota to darīt.⁴

NILTFNL 11. panta pirmā daļa nosaka, ka likuma subjekts veic klienta izpēti:

- 1) pirms darījuma attiecību uzsākšanas;

¹ Zini savu klientu. Latvijas Komercbanku Asociācija. Pieejams: http://lka.org.lv/lv/pdf/BukletsLV_final.pdf [aplūkots 10.11.2017.]

² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums 17.07.2008 [aplūkots 09.11.2017.]

³ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234.

⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums 17.07.2008 [aplūkots 09.11.2017.]

2) pirms gadījuma rakstura darījuma, ja:

a) darījuma apjoms vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa ir 15 000 euro vai lielāka vai ir ārvalstu valūtā, kas saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā ir ekvivalenta 15 000 euro vai pārsniedz šo summu,

b) tiek veikts līdzekļu pārvedums, tostarp arī kredīta pārvedums, tiešā debeta pārvedums, bezkonta naudas pārvedums vai pārvedums, kas veikts ar maksājumu karti, elektroniskās naudas instrumentu, mobilo telefonu, digitālo vai citu informācijas tehnoloģijas ierīci un pārsniedz 1 000 euro,

c) tiek veikts ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanas vai pārdošanas darījums, kura apmērs vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa pārsniedz 1 500 euro;

3) ja likuma subjekts nodarbojas ar preču tirdzniecību, kā arī ar starpniecību vai cita veida pakalpojumu sniegšanu gadījuma rakstura darījuma ietvaros un ja maksājums tiek veikts skaidrā naudā vai skaidra nauda par šo darījumu tiek iemaksāta kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 euro vai lielākā apmērā vai ārvalstu valūtā, kas saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā ir ekvivalenta 10 000 euro vai pārsniedz šo summu, neatkarīgi no tā, vai šo darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas savstarpēji saistītas operācijas;

4) ja darījums atbilst vismaz vienai no neparasta darījuma pazīmju sarakstā ietvertajām pazīmēm vai rodas aizdomas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai šo darbību mēģinājumu;

5) ja rodas aizdomas, ka iepriekš iegūtie klientu izpētes dati nav ticami.

Starp kredītiestādi un klientu veidojas komplicētas līgumiskās attiecības, kuras tiesību zinātnē ir atzītas par īpašu līgumu - bankas konta līgumu. Bankas konta līgums ir līgums, pēc kura viena puse - konta turētājs - apņemas turēt savus naudas līdzekļus kredītiestādē tam atvērtā kontā un rīkoties ar tiem atbilstoši kontam noteiktajam režīmam, bet banka apņemas izdarīt attiecīgas inkasācijas un maksājumu operācijas un līgumā noteiktajos gadījumos maksāt arī procentus.⁵ Attiecīgi šo līgumattiecību ietvaros, kredītiestādēm ir arī jānodrošina citu saistošo normatīvo dokumentu prasību piemērošana, t.sk. pienākumu veikt klienta izpēti un darījumu uzraudzību. Mūsdienu klientu izpētei un uzraudzībai ir pakļauti arī gadījuma rakstura darījumi un klienti, ar kuriem netiek noslēgts bankas konta līgums.

⁵ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008., 245.-246.lpp.

Pēdējos gados pasaulē daudzām kredītiestādēm ir uzlikti sodi par pārkāpumiem, kas saistīti ar klientu izpēti, tostarp par neatbilstošu darījumu uzraudzību un nepietiekamu informācijas iegūšanu gan par klientu, tā norādītajiem patiesajiem labuma guvējiem un par veiktajiem darījumiem.⁶

Vismaz 2%⁷ no pasaules IKP 2015. gadā bija līdzekļi, kas tika iegūti noziedzīgā ceļā un legalizēti (vismaz 1 trilions ASV dolāru). Lielākie līdzekļu apjomi, kuri tika legalizēti ar vienas bankas starpniecību sasniedz simitem miljardus ASV dolārus⁸, daudzas bankas tika sodītas par nolaidību un neatbilstību tiesību normām un regulējumam.

Lai novērstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, bankai ir tiesības izveidot un uzturēt personas datu apstrādes sistēmas par klientiem un personām, ar kurām likumā noteiktajā kārtībā nav uzsāktas vai ir izbeigtas darījuma attiecības. Personu datu apstrādes sistēmas var ietvert arī informāciju par šo personu patiesajiem labuma guvējiem un pilnvarotajām personām. Šādos gadījumos uz veikto personas datu apstrādi neattiecas Fizisko personu datu aizsardzības likumā⁹ noteiktās datu subjekta tiesības pieprasīt informāciju par datu apstrādi, t.sk. tās mērķiem, saņēmējiem un iegūšanas avotiem. Saskaņā ar NILLTFNL datu subjektam nav tiesību piekļūt saviem datiem un pieprasīt to grozīšanu, iznīcināšanu, apstrādes pārtraukšanu vai aizliegšanu.¹⁰ Autors turpmāk darbā nepētīs datu aizsardzības problemātiku, jo tas neatbilst darba mērķim, bet norāda, ka datu aizsardzības tēma pašreiz ir ļoti aktuāla jauno un komplicēto šo jomu regulējošo Eiropas Savienību prasību ieviešanas dēļ nacionālajos likumdošanas aktos.

1.2. Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības vēsture

Noziedzīgu iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas mērķa sasniegšanai ir būtiski izveidot kompleksu un vienotu tiesisko sistēmu šī mērķa sasniegšanai. Krimināltiesību joma nevar būt vienīgais līdzeklis, kā apkarot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu jeb tā saukto „atmazgāšanu” un terorisma finansēšanu, līdz ar to finanšu sistēma ieņem būtisku lomu šo mērķu sasniegšanā.

⁶ Sankciju apiešanas metodes. Pieejams: https://www.nodoklis.lv/lv/aktuali/sankciju_apiesanas_metodes/ [aplūkots 13.11.2017.]

⁷ Thornthill S. ICA International Diploma in Anti-Money Laundering, Course Manual, Birmingham: International Compliance Training, 2016., p. 11-12.

⁸ Whitehead H. Top 5 Money Laundering Cases of the Last 30 Years. Pieejams: <https://www.int-comp.com/ict-views/posts/2016/07/22/top-5-money-laundering-cases-of-the-last-30-years/> (Aplūkots 29.11.2017)

⁹ Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums, 06.04.2000 [Aplūkots 14.11.2017]

¹⁰ Kāpēc bankas jautā? Latvijas Komerčbanku asociācija. Pieejams: http://lka.org.lv/lv/pdf/BukletsLV_final.pdf [aplūkots 13.11.2017.]

Naudas atmazgāšana starptautiska rakstura noziegumiem tika pielīdzināta ar Strasbūrā 1990. gada 8. novembrī pieņemto Eiropas Padomes Konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju, kurai Latvija pievienojās no 1999. gada 1. aprīļa.¹¹ Strasbūras Konvencijas II sadaļā ir norādīta pasākumu loma un to nozīme, kas veicama nacionālajā līmenī. Sadaļā ir uzsvērts, ka jebkuru īpašu pasākumu veikšanai attiecībā uz nelikumīgas izcelsmes īpašuma identifikāciju un izsekošanu, nepieciešams nodrošināt īpašas izmeklēšanas pilnvaras un paņēmieni kopumu, piemēram, banku noslēpuma atcelšana noteiktajos gadījumos (4. panta pirmā daļa).

Dalībvalstis, kas parakstījušas Konvenciju, tiek mudinātas veikt tādas likumdošanas un cita veida pasākumus, kādi nepieciešami, lai savos likumos atzītu par nodarījumu, ja tas ir izdarīts ar nodomu, tās darbības, kuras var tikt uzskatītas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (Konvencijas 6. pants).¹²

Arī Apvienoto Nāciju Organizācijas 2000. gada 13. decembrī Palermo parakstītās Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību, kas Latvijas Republikā pieņemta un apstiprināta ar 2001. gada 17. maija likumu, 6. pants veltīts noziedzīgi iegūtu līdzekļu kriminalizēšanai. Konvencijas sīki reglamentē starptautiskās sadarbības principus un formas cīņā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.¹³

Atbilstoši šīm konvencijām dalībvalstis ir apņēmušās veikt nepieciešamos pasākumus, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas ar nodomu izdarītas darbības:

1) īpašuma konversiju vai nodošanu, apzinoties, ka šis īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi, nolūkā slēpt vai maskēt šā īpašuma nelikumīgo izcelsmi vai palīdzēt jebkurai personai, kura ir iesaistīta predikatīvā nozieguma izdarīšanā, izvairīties no savas rīcības juridiskajām sekām;

2) īpašuma patiesās dabas, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, ar to saistīto tiesību vai īpašumtiesību slēpšanu vai maskēšanu, zinot, ka šis īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi;

3) īpašuma iegūšanu, valdīšanu vai lietošanu, īpašuma saņemšanas brīdi apzinoties, ka šis īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi;

¹¹ Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 169. lpp.

¹² Juriss J. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012., 32.lpp.

¹³ Liholaja V. 170.lpp.

4) piedalīšanos, līdzdalību vai vienošanos izdarīt jebkuru iepriekšminēto krimināli sodāmo nodarījumu vai arī šādu nodarījumu izdarīšanas mēģinājumu, atbalstīšanu, uzkūdīšanu, veicināšanu vai organizēšanu.¹⁴

Starptautiskajā līmenī normatīvajos aktos nostiprinātas praktiska rakstura rekomendācijas pirmo reizi izstrādāja tā sauktā "Bāzeles komiteja" jeb Tiesību un metožu kontroles komiteja par bankas operācijām. Šīs Komitejas sastāvu veido Centrālo banku pārstāvniecības (ASV, Kanāda, Japāna, Francija, Vācija, Lielbritānija, Itālija, Beļģija, Šveice un Zviedrija). 1988. gadā Komiteja pieņēma deklarāciju par "Banku sistēmu izmantošanas ierobežošanu naudas atmazgāšanas nolūkā, kas iegūta noziedzīgā ceļā". Deklarācijā iekļauti tādi būtiski principi kā: finanšu iestādēm ir pienākums identificēt personu, finanšu iestādēm ir pienākums sadarboties ar konkrētās valsts nacionālajām varas institūcijām uz noteikta normatīvā akta pamata, t.i., bankām ir pienākums ziņot attiecīgajām valsts varas institūcijām par tām zināmiem nelegālajiem ienākumiem (ieguldījumiem).¹⁵

Primāri starptautisko organizāciju centieni naudas atmazgāšanas novēršanā un apkarošanā bija vērsti uz finanšu sistēmas aizsardzību no „netīrās” naudas, kas iegūta narkotisko un psihotropo vielu nelegālās aprites rezultātā. Savukārt turpmākie starptautisko organizāciju centieni naudas atmazgāšanas novēršanā un apkarošanā radīja arī normatīvo regulējumu vairākās citās jomās, piemēram: finanšu un kredītiestāžu darbības reglamentēšanā naudas atmazgāšanas novēršanā, kur kā viena no galvenajām prasībām tika izvirzīta klientu un aizdomīgu darījumu identifikācija, ziņošanas kārtības izstrādē Finanšu izlūkošanas vienībām, noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas mehānisma noteikšanā valstu nacionālajos likumos, kā arī legalizēšanas objekta, subjekta, objektīvās un subjektīvās puses konkretizēšanā.¹⁶

Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas normatīvā regulējuma pirmsākumu Latvijā var uzskatīt 1997. gada 18. decembri, kad Latvijā tika pieņemts likums „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”¹⁷, kurš stājās spēkā 1998. gada 1. jūnijā. Šajā normatīvajā aktā tika iekļautas pirmās prasības kredītiestādēm un citiem likuma subjektiem par klientu izpēti. Laikā gaitā likums vairākkārt tika redakcionāli mainīts atbilstoši starptautiskajām tiesību normām un rekomendācijām.

¹⁴ Liholaja V. 170.lpp.

¹⁵ Juriss J. 25.lpp.

¹⁶ Ibid, 194.lpp.

¹⁷ Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. [06.01.1998. red.], [aplūkots 09.11.2017.]

Var uzskatīt, ka 2008. gada 17. jūlijā Latvijā tika pieņemts jaunas paaudzes NILLTFNL, kurā tika pārņemtas Eiropas Savienības Direktīvas 2005/60/EC¹⁸ prasības par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (AML III Direktīva) un 2006/70/EC¹⁹ prasības, ar ko nosaka īstenošanas pasākumus attiecībā uz politiski nozīmīgas personas definīciju, klientu kategorijām, kuras rada paaugstinātu risku un tām piemērojamo padziļināto izpēti, tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta izpētes procedūrām, kā arī tika ņemtas vērā Starptautiskā Valūtas Fonda novērtējumā “*Detailed Assessment Report on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism published on 4 June 2007*”²⁰ konstatētās nepilnības.

Saistībā ar jaunā likuma stāšanos spēkā 2008. - 2009. gadā tika pieņemti arī virkne ar likuma piemērošanu saistītu Ministru Kabineta noteikumu, kā arī FKTK normatīvie noteikumi Nr. 125 “Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi”²¹, kuros tika definēts klientu loks, kam ir piemērojama padziļinātā izpēte un piemērojamie pasākumi klientu padziļinātās izpētes veikšanā.

Latvijas likumdevēju vara pastāvīgi ir veikusi izmaiņas normatīvajos aktos, ņemot vērā izmaiņas starptautiskajos normatīvajos dokumentos, Eiropas Savienības direktīvās un regulās, ņemot vērā OECD ieteikumus, Moneyval “Anti-money laundering and combating the Financing of Terrorism” novērtējuma²² rezultātus un vispārējās tendences pasaulē saistībā ar naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu, kā arī to, ka starptautiskajā vidē tiek uzaplūkots, ka Latvijas finanšu sistēmā pastāv augsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risks. Īpaši liela aktivitāte jaunu normatīvo dokumentu izstrādē ir novērojama pēdējos trijos gados, t.sk. regulējumos, kas attiecas uz klientu izpēti un to darījumu uzraudzību.

Pašreiz klientu izpētes un uzraudzības pienākumus un prasības kredītiestādēm Latvijā regulē NILLTFNL un vairāki uz minētā likuma pamata izdotie FKTK izstrādātie noteikumi:

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/60/EK (2005. gada 26. oktobris) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (Dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2005. 25. novembris, L 309/15.

¹⁹ Komisijas Direktīva 2006/70/EK (2006. gada 1. augusts), ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK attiecībā uz “politiski ietekmējamas personas” definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. 4. augusts, L 214/29.

²⁰ Detailed Assessment Report on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism published on 4 June 2007. Pieejams: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07189.pdf> (aplūkots 20.11.2017.)

²¹ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2008. gada 27. augusta normatīvie noteikumi Nr.125.

²² Moneyval, Report on Fourth Assessment Visit Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 5 July 2012. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/latvia> [aplūkots 22.11.2017.]

“Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm” (FKTK Noteikumi Nr. 234, spēkā no 31.12.2015)²³, “Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi” (FKTK Noteikumi Nr. 121, spēkā no 29.08.2017)²⁴ un FKTK izstrādātās rekomendācijas klientu izpētes un uzraudzības prasību piemērošanai ar mērķi novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, izmantojot kredītiestāžu sniegtos finanšu pakalpojumus.

Latvijā, tāpat kā pārējās Eiropas Ekonomikas Zonas valstīs, pamats nacionālo normatīvo tiesību aktu izstrādē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva, t.i., šobrīd spēkā esošā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr.684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK, saukta arī par un turpmāk tekstā - AML IV direktīva (*anti-money laundering* - naudas atmazgāšanas novēršana). Ir jāpiemin, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā, t.sk. klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējumu prasību izstrādē gan nacionālajā līmenī, gan Eiropas Savienības līmenī tiek veikta, ņemot vērā Finanšu darījumu darba grupas (turpmāk - FATF) rekomendācijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, kā arī terorisma novēršanai.

FATF ir neatkarīga starpvaldību organizācija²⁵, kuras mērķis ir izstrādāt vienotus standartus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas, un ieroču izplatīšanas finansēšanas apkarošanai, kā arī novērst citus saistītos starptautiskās finanšu sistēmas integritātes apdraudējumus un sekmēt to efektīvu ieviešanu tiesiskajos un regulējošajos aktos un pielietošanu operatīvajā darbībā katrā no dalībvalstīm.

AML IV direktīvas normu pārņemšana nacionālajos normatīvajos un administratīvajos tiesību aktos dalībvalstīm bija jāveic līdz 2017. gada 26. jūnijam, līdz ar to autors savā darbā veic kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējuma Latvijā, kas ir spēkā uz 2017. gada 20. novembri, atbilstības novērtēšanu AML IV direktīvas normu prasībām, Latvijas normatīvajos dokumentos iekļauto prasību pilnīguma, nepārprotamības un

²³ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr. 234.

²⁴ Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 29. augusta normatīvie noteikumi Nr.121.

²⁵ The Financial Action Task Force (FATF), Who we are. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/about/> [Aplūkots 13.11.2017]

samērīguma novērtēšanu, pretrunu konstatāciju, pastāvošo problēmjautājumu identificēšanu un to ietekmi uz kredītiestāžu darbību, kā arī veiks risinājumu meklēšanu identificējamajiem problēmjautājumiem. Lai gan Latvija sākotnēji plānoja AML IV Direktīvu pārņemt pirms noteiktā laika (direktīvas transponēšanas termiņš bija līdz 2017. gada 26. jūnijam), to tomēr neizdevās realizēt. Autors atzīmē, ka NILLTFNL likumprojekta jauno redakciju Valsts prezidents izsludināja 2017. gada 8. novembrī.²⁶

Saskaņā ar starptautiskajiem normatīvajiem dokumentiem, klientu izpēte ir uz riska novērtējuma balstīta pieeja, kura ietver klientu izpētes jēdzienā minētos pasākumus²⁷.

Efektīva noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēma ir būtiska, lai nodrošinātu cīņu ar noziedzību, kā arī finanšu sektora un valsts reputāciju starptautiskā līmenī. Eiropas Komisija 2016. gada 6. jūlijā ir publicējusi priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai ar kuru tiek grozīta direktīva 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai terorisma finansēšanai un ar kuru groza direktīvu 2009/101/EC (turpmāk - AML IV direktīvas grozījumu priekšlikums 2016/0208 (COD)).²⁸ AML IV direktīvas grozījumu priekšlikumā 2016/0208 (COD). Uz šā dokumenta pamata tiek veidots AML V direktīvas projekts.

2017. gada 9. novembrī stājās spēkā grozījumi NILLTFNL²⁹, kas tika izstrādāti, lai pārņemtu AML IV direktīvas prasības, un jau iekļaujot daļu AML V direktīvas priekšlikumu 2016/0208 (COD) prasību, pilnveidotu NILLTFNL atbilstoši starptautisko Finanšu darījumu darba grupas (FATF) rekomendācijām, un pilnveidotu NILLTFNL atbilstoši Eiropas Padomes Moneyval ekspertu ieteikumiem.³⁰

Nemot vērā iepriekš minēto var droši apgalvot, ka kredītiestāžu klientu izpēte un uzraudzība ir uzskatāma par relatīvi jaunu tiesību institūtu un pastāvīgi notiek tā satura un izpratnes maiņa, piemērojoties straujajai tehnoloģiju attīstībai, kā arī aktualizējoties cīņai pret terorismu un starptautisko noziedzību finanšu sfērā.

²⁶ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title\)=*noziedz%C4%ABgi+ieg%C5%ABtu+1%C4%ABdzek%C4%BCu*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title)=*noziedz%C4%ABgi+ieg%C5%ABtu+1%C4%ABdzek%C4%BCu*)&SearchMax=0&SearchOrder=4) [aplūkots 21.11.2017.]

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2015/849, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2015. gada 5. jūnijs, L 141/73 (aplūkots 15.11.2017.)

²⁸ Likumprojekta "Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 13.11.2017.]

²⁹ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā: LR likums, 2017. 8. novembris, Nr.222. (aplūkots 13.11.2017.)

³⁰ Likumprojekta "Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> [aplūkots 13.11.2017.]

2. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU IDENTIFIKĀCIJA

2.1. Klātienes identifikācija

Klienta identifikācija, t.sk. personu identifikācija, kuras ir tiesīgas pārstāvēt klientu attiecībās ar kredītiestādi, ir viens no klienta izpētes pasākuma kopuma primārajiem un būtiskākajiem elementiem ar mērķi novērst finanšu sektora sniegto produktu un pakalpojumu izmantošanu prettiesiskām darbībām, t.sk. noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, terorisma finansēšanā, starptautisko finanšu un ekonomisko sankciju apiešanā u.tml., tai pašā laikā aizsargājot arī jebkuru sabiedrības locekli no riskiem, ka viņa identitāte var tikt ļaunprātīgi izmantota, viņam to nezinot.

No NILLTFNL 11.¹ panta pirmās daļas 1. punkta izriet, ka viens no klientu izpētes pasākuma elementiem ir klienta identifikācija, t.i., likuma subjektiem ir pienākums identificēt klientu un pārbaudīt iegūtos identifikācijas datus, attiecīgi šī likuma normā ir adoptētas no FATF 10. rekomendācijā un AML IV direktīvas II nodaļas 1. iedaļas 13. pantā iekļautās normas par klienta izpētes pasākumiem, kas attiecībā uz klienta identifikāciju paredz, veikt klienta identifikāciju un klienta identitātes pārbaudi, izmantojot dokumentus, datus vai informāciju, kas iegūta no uzticama un neatkarīga avota.³¹

Saskaņā ar NILLTFNL 12. panta pirmo daļu fizisko personu identificē, pārbaudot tās identitāti pēc klienta personu apliecinoša dokumenta, kurā sniegta šāda informācija:

- 1) rezidentam - vārds, uzvārds, personas kods;
- 2) nerezidentam - vārds, uzvārds, dzimšanas datums, personas fotoattēls, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un institūcija, kas dokumentu izdevusi.

Nerezidenta, kurš personīgi ieradies kredītiestādē Latvijas Republikā, identifikācijai izmantojams tikai ieceļošanai Latvijas Republikā derīgs personu apliecinošs dokuments. Nerezidents, kurš pats nav ieradies kredītiestādē, savā rezidences valstī identifikācijai var izmantot attiecīgās valsts iekšzemes pasi, citu attiecīgās valsts atzītu personu apliecinošu dokumentu vai dokumentu, kas dod tiesības ieceļot valstī, kurā tiek veikta personas identifikācija³².

Saskaņā ar NILLTFNL 13. panta pirmo daļu juridisko personu identificē:

³¹ Ieteikumi klientu neklātienes identifikācijai: Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 18.09.2014. Pieejams: http://www.fktk.lv/attachments/article/5212/Ieteikumi_neklatienes%20identifikacija_18.09.2014.pdf [aplūkots 10.11.2017.]

³² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. 17.07.2008 [aplūkots 09.11.2017.]

1) pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju;

2) pieprasot sniegt ziņas par juridiskās personas juridisko adresi un saimnieciskās darbības faktisko veikšanas vietu, ja tā atšķiras no juridiskās adreses;

3) pieprasot uzrādīt juridiskās personas dibināšanas dokumentu (dibināšanas līgumu, statūtus) un identificējot personas, kuras ir tiesīgas pārstāvēt juridisko personu attiecībā ar likuma subjektu, t.sk. noskaidrojot attiecīgo personu vārdus un uzvārdus, kuras ieņem amatu juridiskās personas pārvaldes institūcijā, un iegūstot dokumentu vai attiecīgā dokumenta kopiju, kas apliecina to tiesības pārstāvēt juridisko personu, kā arī veicot šo personu identitātes pārbaudi.

NILTFNL 13. panta otrā daļa nosaka, ka kredītiestāde var identificēt juridisku personu un juridisku veidojumu, iegūstot identifikācijai nepieciešamās ziņas no publiski pieejama uzticama un neatkarīga avota. Savukārt, salīdzinot šīs normas atbilstību AML IV direktīvas un FATF 10. rekomendācijas (a) punktam ir konstatēts, ka starptautiskie normatīvie akti nenorāda, ka šāda prakse ir piemērojama tikai attiecībā uz juridiskām personām, tātad – praktiski ir piemērojama arī uz fiziskās personas identifikācijas datu pārbaudi.

Kredītiestāde, uzsākot darījuma attiecības vai veicot darījumus, izgatavo to dokumentu kopijas, uz kuru pamata tiek veikta klienta identifikācija.³³

Veicot izpēti par to, kādu identifikācijas datu un informācijas iegūšana būtu uzskatāma par klientu identifikāciju un kādi pārbaudes pasākumi būtu jāveic, lai pārliecinātos par iegūtās informācijas atbilstību faktiskajai situācijai, autors ir nonācis pie slēdziena, ka vienotas pieejas nepastāv. Piemēram, ne FATF rekomendācijās, ne AML IV direktīvā nav precīzi norādīts, kāda informācija ir jāiegūst, lai identificētu fizisku personu un kādā veidā ir jāveic iegūtās informācijas pārbaude. Attiecībā uz juridiskām personām un veidojumiem FATF rekomendācijās ir sniegta informācija par klienta juridiskas personas identifikācijas laikā iegūstamo informācijas, datu un dokumentu apjomu un šīs iegūtās informācijas pārbaudi. Bāzeles komitejas izdotajās vadlīnijās “Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism” (Annex 4 “General guide to account opening”)³⁴ ir sniegta plašākas vadlīnijas par klientu, to pilnvaroto personu un patieso labuma guvēju identifikāciju un iegūto datu pārbaudi.

³³ Grasis J. Banku darbības tiesiskā vide. Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācija Konsultāciju un mācību centrs, 2008., 100.lpp.

³⁴ Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines. Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: Bank for International Settlements. p. 29-39. Pieejams: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d353.pdf> [aplūkots 11.12.2017.]

Saskaņā ar NILLTFNL 28. panta pirmo daļu, lai izpildītu šā likuma prasības, likuma subjektam (t.sk. kredītiestādēm – NILLTFNL 3. panta pirmās daļas 1. punkts) ir tiesības pieprasīt no saviem klientiem, un klientiem ir pienākums sniegt klienta izpētei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus, t.sk. par patiesajiem labuma guvējiem, klientu veiktajiem darījumiem, klientu un patieso labuma guvēju saimniecisko, personisko darbību, finansiālo stāvokli, naudas vai citu līdzekļu avotiem. Savukārt NILLTFNL 20. panta otrā daļa paredz, ja kredītiestāde neiegūst šo prasību izpildei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus apjomā, kas tai ļauj veikt pārbaudi pēc būtības, tad tā izbeidz darījuma attiecības ar klientu un pieprasa klienta saistību pirmstermiņa izpildi, tātad pēc kredītiestādes iniciatīvas tiek lauztas starp klientu un kredītiestādi noslēgtās līgumiskās attiecības, NILLTFNL 43. panta ceturtajā daļā nosakot, ka kredītiestādēm neiestājas juridiskā, t.sk. civiltiesiskā atbildība par šajā likumā paredzētajos gadījumos un noteiktajā kārtībā izbeigtajām darījuma attiecībām ar klientu vai tā saistību pirmstermiņa izpildes pieprasījumu. Autors, veicot NILLTFNL likumā ietvero normu analīzi saistībā ar rīcībām, kas kredītiestādei ir jānodrošina, ja no klienta netiek iegūta likumā paredzētā apjomā klienta izpētei nepieciešamā informācija, ir konstatējis, ka:

- 1) Likumā nav nepārprotami nostiprināta normas prasība, ka kredītiestādēm ir jāatsaka nodibināt darījumu attiecības ar klientu, ja klienta izpētes laikā netiek iegūta nepieciešamā informācija, no tā izrietoši prasība arī par klienta identifikāciju un identifikācijas laikā iegūtās informācijas pārbaudi. NILLTFNL 15. pants paredz, ka ir aizliegts atvērt un uzturēt anonīmus kontus vai kontus ar fiktīviem (personu apliecinošiem dokumentiem neatbilstošiem) vārdiem, bet šī norma neaptver citus iespējamus gadījumus, kad kredītiestādei nav iespējams izpildīt likuma prasības saistībā ar klienta identifikāciju un identifikācijas laikā iegūto datu pārbaudi.
- 2) Likumā nav nepārprotami nostiprināta normas prasība, ka kredītiestādēm ir jāatsaka izpildīt klienta maksājumu, ja klienta izpētes laikā netiek iegūta klienta izpētei nepieciešamā informācija, no tā izrietoši prasība arī par klienta identifikāciju un identifikācijas laikā iegūtās informācijas pārbaudi.
- 3) NILLTFNL 28. panta otrā daļā paredzētais gadījums, kad kredītiestādes tiesības un pienākums ar klientu izbeigt darījumu attiecības faktiski ir attiecināms tikai uz klientiem, ar kuru kredītiestāde ir noslēgusi līgumattiecības, jo NILLTFNL 1. panta trešā daļā ir noteikts, ka darījuma attiecības ir *“likuma subjekta un klienta attiecības, kuras rodas, likuma subjektam veicot saimniecisko vai profesionālo darbību, un kurām to nodibināšanas brīdī ir ilgstošs mērķis”*. Līdz ar to autoraprāt, pašreiz likumā nav pilnībā iekļautas normas par kredītiestādes tiesībām un pienākumiem gadījumos, kad kredītiestāde neiegūst klienta izpētei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus apjomā par klientu, kurš veic darījuma

rakstura darījumu. NILLTFNL 1. panta 3¹⁾ punkts nosaka, ka gadījuma rakstura darījums ir “*darījums starp likuma subjektu un klientu, nenodibinot darījuma attiecības šā likuma izpratnē*”, bet savukārt NILLTFNL 11. panta otrās daļas 2. punkts paredz tos gadījumus, kad kredītiestādēm ir pienākums veikt klienta izpēti pirms gadījuma rakstura darījuma.

FATF 10. rekomendācijā ir precīzi definēts, ka likuma subjektiem neiegūstot klienta izpētei informāciju un datus nepieciešamajā apjomā, ir jāatsaka konta atvēršana, darījumu attiecību nodibināšana, maksājuma izpilde vai ir jāizbeidz darījumu attiecības.

Rezultātā, šādu precīzu normu nenostiprināšana likumdošanas aktos, sekas ir klientu strīdi ar kredītiestādēm par atteikumu atvērt kontus, par atteikumiem izpildīt maksājumus utml., kā arī tālāk eskalējošās sekas, ka kredītiestādes nespējot pamatot šos lēmumus ar likumdošanas normām, sāk apšaubīt pieņemto lēmumu tiesiskumu.

Pats galvenais civiltiesību jeb privāttiesību princips ir privātautonomija. Saskaņā ar privātautonomijas principu tiesību subjekti var brīvi, pēc savas izvēles un ieskatiem veidot savstarpējās tiesiskās attiecības. Civiltiesību jomā subjekts patstāvīgi izlemj, vai izlietot savas tiesības vai tās neizmantojot, paturēt tās sev, vai nodot citai personai, slēgt līgumu ar citu personu vai atturēties no līguma slēgšanas. Tomēr privātautonomijas princips nav absolūts. Ja ir būtiski attaisnojoši iemesli, tad sabiedrības interesēs likumdevējs var noteikt privātautonomijas ierobežojumus.³⁵

Valsts publiski tiesiska mērķa (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas) nolūkā ir imperatīvi noteikusi, ka atsevišķos gadījumos kredītiestādei ir jāatturas veikt pienākumus, ko tā uzņēmusies privāttiesiskajās attiecībās. Imperatīva rakstura normas, kuru mērķis ir publiski tiesisks, nereti var ietekmēt un ierobežot privāttiesiskās attiecības, tomēr tas nemaina bankas un klienta attiecību privāttiesisko raksturu. Banka, pieņemot lēmumu par atturēšanos no darījumu veikšanas klienta kontā, nepilda publisku funkciju. Šādos gadījumos banka ievēro tai ar publisko tiesību normām uzliktu pienākumu, tomēr no tā nav izdarāms tālāks secinājums, ka līdz ar to bankai būtu deleģēti pārvaldes uzdevumi, kas ietver pārvaldes lēmumu pieņemšanu. Bankas un klienta attiecības jebkurā gadījumā ir un paliek privāttiesiskas.³⁶

2.2. Patiesā labuma guvēja identifikācija

Autors ir apskatījis NILLTFNL nostiprinātās normas, kas attiecināmas uz klientu (fiziskas vai juridiskas personas) un/vai to pilnvaroto pārstāvju (fiziskas personas)

³⁵ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007., 21.lpp.

³⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 4. marta lēmums lietā Nr.A7023107/6 [aplūkots 22.11.2017.]

identifikācijas prasībām un iegūto identifikācijas datu pārbaudes prasībām, un tālāk autors analizēs patiesā labuma guvēja identifikācijas un iegūto identifikācijas datu pārbaudes prasību normas, kas ir nostiprinātas AML IV direktīvā un FATF 10. rekomendācijā, kā arī to ieviešanu NILLTFNL.

NILLTFNL 18. panta otrā daļa nosaka, ka likuma subjekts noskaidro klienta patieso labuma guvēju, iegūstot par to vismaz šādu informāciju:

1) par rezidentu — vārds, uzvārds, personas kods, dzimšanas datums, mēnesis un gads, valstspiederība, pastāvīgās dzīvesvietas valsts, kā arī personai piederošo tiešā vai netiešā veidā kontrolēto klienta kapitāla daļu vai akciju, t.sk. tiešās vai netiešās līdzdalības, īpatsvars kopējā skaitā, kā arī tieši vai netieši īstenojamās klienta kontroles veids;

2) par nerezidentu — vārds, uzvārds, dzimšanas datums, mēnesis un gads, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un institūcija, kas dokumentu izdevusi, valstspiederība, pastāvīgās dzīvesvietas valsts, kā arī personai piederošo tiešā vai netiešā veidā kontrolēto klienta kapitāla daļu vai akciju, t.sk. tiešās vai netiešās līdzdalības, īpatsvars kopējā skaitā, kā arī tieši vai netieši īstenojamās klienta kontroles veids.

FATF 10. rekomendācija un AML IV direktīva nosaka ne tikai identificēt klientu, bet arī identificēt klienta patieso labuma guvēju. Minēto dokumentu oriģinālvalodā (angļu valodā) abos gadījumos tiek lietots vārds “identifying”, t.i., ir attiecināts gan uz klienta identificēšanu, gan uz patiesā labuma guvēja identificēšanu. Savukārt, Latvijas likumdevējs, ieviešot AML IV direktīvas normas NILLTFNL, piemēro dažādus tulkojumus katrā no šiem gadījumiem: klientu un/vai to likumiskos pārstāvjus identificē, bet patieso labuma guvēju noskaidro.

Autoraprāt, dati, kuri likuma ietvaros tiek iegūti par patieso labuma guvēju, atbilst personas identifikācijas informācijai, neatkarīgi, vai šie dati ir iegūti tieši no klienta vai kredītiestāde netieši to pati ir noskaidrojusi, kas praksē notiek visnotaļ bieži.

Arī Bāzeles komitejas izdotajās vadlīnijās “Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism” (Annex 4 “General guide to account opening”) ir uzsvērts, ka klienta patiesais labuma guvējs ir jāidentificē, norādot, ka identifikācijas laikā par fizisku personu (gan par klientu, tā tiesisko pārstāvi kredītiestādē vai patiesā labuma guvēju) ir jāiegūst tāda minimālā informācija, kā vārds, uzvārds, dzīvesvietas adrese, nacionalitāte, personas identifikācijas numurs, dzimšanas vieta un datums. Savukārt, identifikācijas laikā iegūtās identitātes pārbaude, atkarībā no klienta radītajiem riskiem, var tikt veikta (katrā valstī tā var būt atšķirīga pieeja):

1) apstiprinot klienta vai patiesā labuma guvēja identitāti pēc derīgiem oficiāliem dokumentiem (pase, ID karte, uzturēšanās atļauja, sociālās apdrošināšanas ieraksti, vadītāja apliecība);

2) apstiprinot dzimšanas datumu un vietu ar oficiāliem dokumentiem (dzimšanas sertifikāts, pase, ID karte, sociālās apdrošināšanas ieraksti);

3) apstiprinot iesniegto dokumentu derīgumu no oficiālajām iestādēm (vēstniecībām, notāriem);

4) apstiprinot faktisko adresi (ar komunālo maksājumu rēķinu, konta izrakstu, vēstuli no valsts iestādes), attiecīgi turpmāk pārliedzinoties un veicot atbilstoši klienta radītajam riskam citus izpētes un informācijas iegūšanas pasākumus, lai pārliedzinātos par kredītiestādes identificētā klienta atbilstību.³⁷

AML IV direktīvas normas un FATF 10. rekomendācijas normas nosaka identificēt gan klientu, gan patieso labuma guvēju, bet atšķirīgi ir traktējumi, kas ir attiecināmi uz darbībām klienta vai personas identitātes pārbaudēm, klienta izpētes laikā ietverot sekojošo:

1) klienta identifikāciju un klienta identitātes pārbaudi, izmantojot dokumentus, ziņas vai informāciju, kas iegūta no uzticama un neatkarīga avota;

2) patiesā labuma guvēja identifikāciju un saprātīgu pasākumu veikšanu, lai pārbaudītu minētās personas identitāti tā, lai atbildīgais subjekts ir pārliedzināts, ka tas zina, kas ir patiesais labuma guvējs, tostarp attiecībā uz juridiskām personām, trasiem un līdzīgiem juridiskiem veidojumiem, piemērojot saprātīgus pasākumus, lai saprastu klienta īpašumtiesību un kontroles struktūru.

Līdz ar to, autoraprāt, atbilstoši starptautiskajiem normatīvajiem dokumentiem un skaidrojošiem dokumentiem, Latvijas normatīvajos aktos būtu precīzāk jāinterpretē normas prasības, izvēloties tulkojumam no oriģinālvalodas ekvivalentu formulējumu, ka klienta patiesais labuma guvējs ir jāidentificē, nevis jānoskaidro. Lai arī pēc būtības, neatkarīgi no formulējuma, NILLTFNL noteiktās prasības mērķis tiek sasniegts, tomēr tas rada terminoloģijas sadrumstalotību un nesinhronizāciju.

2.3. Neklātienas jeb attālinātā identifikācija

NILLTFNL iekļautās normas attiecībā uz klienta un tā pilnvaroto pārstāvju identifikāciju aptver starptautisko normatīvo akto prasību mērķi un garu, pieturoties pie standarta attiecībā uz visplašāk pielietojamo klientu identifikāciju un to pārbaudi — pēc

³⁷ Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines. Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: Bank for International Settlements. p.29-39. Pieejams: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d353.pdf> [aplūkots 11.12.2017.]

personu apliecinošiem dokumentiem, kaut gan atsevišķas citas Eiropas valstis kā identifikācijas dokumentus darījumu veikšanai kredītiestādē atzīst arī citus dokumentus, piemēram, arī autovadītāja apliecību u.c.³⁸, vienlaikus attiecībā uz identifikāciju, kas saistīta ar attālināto klientu identifikāciju, it īpaši, digitālo identifikāciju, Latvijas likumdevējs ir visnotaļ pasīvs.

Pasaulē finanšu sistēmā attīstoties digitālajai videi, pieaugot vēlmei finanšu pakalpojumus padarīt pieejamākus un ērtākus klientiem, kā arī mēģinot optimizēt izmaksas, kas saistītas ar klientu apkalpošanu klātienē un dažādos reģionos, finanšu sistēmā arvien izplatītāka kļūst neklātienē klientu identifikācija.

Latvijas NILLTFNL paredz iespēju klienta identificēšanas procedūrā izmantot attālinātu klienta identifikāciju. Par attālinātu klienta identifikāciju tiek uzskatīta identifikācija, kad klients personīgi nav piedalījies identifikācijas procedūrā klātienē. NILLTFNL 23. panta pirmās daļas saturs nosaka minimālo pasākumu kopumu, kas būtu piemērojama klientiem, kuri ir identificēti tiem nepiedaloties klātienē.

NILLTFNL 22. panta otrā daļa paredz gadījumus, kādām klienta kategorijām attālināta klienta identifikācija de facto ir aizliegta: ja klients vai tā patiesais labuma guvējs ir politiski nozīmīga persona, politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona un izmanto pakalpojumu, kura mēneša kredīta apgrozījums pārsniedz 3000 *euro*; ja klients ir čaulas veidojums; ja klients izmanto privātbankieru pakalpojumus.

Lai arī ar 2017.gada 9. novembrī spēkā stājušos NILLTFNL redakciju likuma normās ir iekļauti papildinājumi, kas ir attiecināmi uz attālināto identifikāciju un ir parādījušies tādi jēdzieni, kā „videoidentifikācija”, „citi tehnoloģiskie risinājumi”, tomēr ir jāatzīst, ka Latvijas tiesību normu sistēmā nav izveidots normatīvais regulējums, kas pilnvērtīgi regulē attālinātās elektroniskās identifikācijas jomu. Ir jāatzīst, ka citas valstis ir virzījušās šajā jomā daudz tālāk, nostiprinot normatīvajos regulējumos tādas identifikācijas un identifikācijas datu pārbaudes rīkus, kā videoidentifikācija, identifikāciju pēc fiziskas personas biometriskiem datiem (pirkstu nospiedumus, acu varavīksnenes īpatnības, sejas atpazīšanu pēc fotogrāfijas), kā arī kvalificētu elektroniskā paraksta efektīvu izmantošanu klienta identifikācijā un identitātes pārbaudē, atverot kontus kredītiestādēs. Lai arī NILLTFNL 22. panta otrās daļas 1.punkta b) apakšpunkts pasaka, ka „klienta identifikācija, izmantojot tehnoloģiskos risinājumus, kas ietver videoidentifikāciju vai drošu elektronisko parakstu, vai citus tehnoloģiskos risinājumus,

³⁸ Proof of identity checklist for individuals. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/proof-of-identity-checklist/proof-of-identity-checklist#proof-of-identity-checklist-for-individuals> [aplūkots 11.12.2017.]

tiek veikta Ministru kabineta noteiktajā apjomā un kārtībā”, autors pētījuma laikā šādu normatīvo dokumentu Latvijas tiesiskajos aktos neatrada.

Šajā ziņā ievērojamus panākumus guva Igaunijas un Lietuvas likumdevēji un regulatori, kas spēja ieviest sistēmas, kuras efektīvi darbojas. Igaunija 2016. gadā kļuva par pirmo valsti, kas nodrošināja nerezidentiem (E-rezidences programmas dalībniekiem) attālinātu kontu atvēršanu³⁹.

Lietuvas nacionālajos normatīvajos aktos 2016. gada beigās tika ieviestas jaunas normas par attālinātu klienta identifikāciju un identitātes pārbaudes metodēm, izmantojot videoidentifikācijas metodi (video-streaming)⁴⁰.

Tāpat neklātienas identifikācijas tehnoloģiskie risinājumi un metodes ir augsti attīstītas un plaši pielietotas, attiecīgi nostiprinot tos nacionālajos likumdošanas aktos Vācijā, Austrijā, Šveicē un citās valstīs.

Eiropas savienība līmenī elektroniskās identifikāciju regulē Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 910/2014 (2014. gada 23. jūlijs) par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK.

Autora ieskatā būtiska Latvijas normatīvā regulējuma problēma ir klientu neklātienas identifikācijas kārtības un regulējuma trūkums, jo MK 560. noteikumi⁴¹ definē neklātienas identifikāciju ļoti vispārīgi un visiem NILTFNL tirgus dalībniekiem, ne tikai kredītiestādēm, kas neskaidro prasību dēļ to padara faktiski neizmantojamu. Līdzīgu viedokli ir paudis arī zvērinātu advokātu biroja "Sorainen" partneris Rūdolfs Eņģelis.⁴² Strauji pieaug elektroniskās naudas iestādes UAB "Paysera LT" pakalpojumu izmantotāju skaits Latvijā. ASV bankas aktīvāk sāk izmantot biometriju, lai identificētu klientus – balsi, pirkstu nospiedumus, sejas atpazīšanu kā klienta identifikācijas rīkus. Norēķini ar kartēm, kas identificē klientus ar PIN

³⁹ Estonia becomes the first country to offer remote identification for bank account applications from non-nationals. Pieejams: <https://www.presshalo.com/newsroom/hawksmoor/rmtb/estonia-becomes-the-first-country-to-offer-remote-identification-for-bank-account-applications-from-non-nationals/> [aplūkots 01.12.2017]

⁴⁰ Ministry of Finance of the Republic of Lithuania. FinTech Industry in Lithuania – more possibilities to remote identity verification. Pieejams: <https://finmin.lrv.lt/en/news/fintech-industry-in-lithuania-more-possibilities-to-remote-identity-verification> [aplūkots 02.12.2017]

⁴¹ Noteikumi par kvalificēta un kvalificēta paaugstinātas drošības elektroniskās identifikācijas pakalpojuma sniedzēja un tā sniegtā pakalpojuma tehniskajām un organizatoriskajām prasībām: Ministru kabineta noteikumi Nr. 560, Rīgā 2017. gada 19. Septembrī.

⁴² Eksperts: Latvija ir pirmrindniece naudas atmazgāšanas novēršanas regulējuma pilnveidošanā, bet atpaliek "fintech" attīstības jomā. LETA, 25/01/2017. Pieejams: <http://www.sorainen.com/UserFiles/File/Publications/article.Latvia-is-a-leader-in-anti-money-laundering-framework-development-but-lags-behind-in-fintech-development.2017-01-25.lat.LETA.rudolfse.pdf> [aplūkots 13.11.2017.]

koda vai paraksta palīdzību, zaudē drošības ziņā identifikācijai ar pirkstu nospiedumiem vai vizuāli, kad klients tiek fiziski identificēts.⁴³

Pēc būtības NILLTFNL nostiprinātās prasības attiecībā uz klienta vai tā pilnvaroto pārstāvju identifikācijas aptver starptautiskajos normatīvajos aktos iekļauto normu mērķi un garu, bet tai pašā laikā ir jūtama izteikta konservatīva pieeja, ar augsts piesardzības līmeni (piem. fiziskas personas identifikācija tikai pēc personu apliecinošiem dokumentiem, kaut gan atsevišķas citas Eiropas valstis kā identifikācijas dokumentu darījumu veikšanai kredītiestādē atzīst arī citus dokumentus, piemēram autovadītāja apliecību u.c.⁴⁴) un pasivitāti jaunām inovācijām, kas būtu piemērojamas klienta identifikācijai neklātienē, izmantojot mūsdienu digitālo iespēju risinājumus.

Veicot klientu neklātienē identifikācijas tiesisko regulējuma izpēti Latvijā, autors secina, ka šī joma Latvijā netiek pilnvērtīgi regulēta. Nav izveidots tiesiskais regulējums, kas nodrošina kredītiestādēm pilnvērtīgi izmantot mūsdienu sniegtās tehnoloģiskās iespējas, kā arī iepriekš analizētajos NILLTFNL 22. un 23. pantā noteiktās prasības, var uzskatīt, ka tās nav visaptverošas, kā arī ir konstatētas vairākas neatbilstības, kuras autors jau minēja šajā nodaļā.

⁴³ Finanšu tehnoloģiju industrijas tendences un to attīstība Latvijā. 2016. 6. decembris. Pieejams: <http://www.labsoflatvia.com/lv/zinas/finansu-tehnologiju-industrijas-tendences-un-to-attistiba-latvija> [aplūkots 13.11.2017.]

⁴⁴ Proof of identity checklist for individuals. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/proof-of-identity-checklist/proof-of-identity-checklist#proof-of-identity-checklist-for-individuals> [aplūkots 11.12.2017.]; Customer identification documents. Pieejams: <https://www.santander.co.uk/uk/help-support/customer-identification-documents> [aplūkots 11.12.2017.]

3. POLITISKI NOZĪMĪGAS PERSONAS NOTEIKŠANA

Lai nodrošinātu Latvijas normatīvā regulējuma atbilstību AML IV Direktīvas prasībām, NILLTFNL 1. panta 18. punkta redakcijā, kas stājās spēkā 2016. gada 29. februārī, tika veiktas izmaiņas politiski nozīmīgas personas (turpmāk – PNP) definīcijā, paplašinot to personu loku, kam būtu piemērojams politiski nozīmīgas personas statuss, kā arī tika izdalīti atsevišķi termini: “politiski nozīmīga persona”, “politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis” un “ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona”⁴⁵, kas pēc būtības bija tikai strukturāla rakstura izmaiņas, jo iepriekšējā likuma redakcijā lietotā PNP definīcija ietvēra arī “politiski nozīmīgas personas ģimenes locekļus” un “ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītas personas” noteikšanas, padziļinātas izpētes un uzraudzības pasākumus.

Līdz ar veiktajām izmaiņām Latvijas NILLTFNL, kas stājās spēkā 2016. gada februārī, ir transponētas AML IV direktīvas prasības par PNP konstatēšanu un veicamajiem pasākumiem šādu klientu izpētē un uzraudzībā. Autors norāda, ka ir konstatētas normas, kurās Latvijas likumdevējs ir pastiprinājis piemērojamo apmēru un plašumu, ne kā to prasa starptautiskie normatīvi akti, līdz ar to Latvijas normatīvajos tiesību aktos iekļautās prasības būtiski palielina augsta riska klientu skaitu, kam ir piemērojama padziļinātā izpēte.

Turpmāk autors darbā izvērtēs Latvijas normatīvajos aktos iekļautās PNP definīcijas, to atbilstību starptautiskajos normatīvajos dokumentos iekļautajai definīcijai, salīdzinās ar citu dalībvalstu normatīvajos tiesību aktos iekļautajām normām, izvērtēs citu valstu “labās prakses pieeju” PNP identificēšanā, izpētē un uzraudzībā, kā arī konstatēs iespējamās grūtības, kas rodas kredītiestādēm, piemērojot likumu normas, kas attiecas uz PNP konstatēšanu, izpēti un uzraudzību.

Šobrīd pasaulē nav izveidotas vienotas un globāli sakaņotas definīcijas, kas ir PNP — tiek pielietotas atšķirīgas definīcijas gan valstu nacionālajos normatīvajos dokumentos, gan starptautisko organizāciju izdotajos normatīvajos dokumentos, rekomendācijās, ieteikumos. Tam ir objektīvs un izskaidrojams iemesls, jo katrā valstī ir atšķirīga valstiskās pārvaldības iekārta, politiskās un tiesībvaras sistēma, ieņemamo amatu funkcijas un pilnvaru apmēri, korupcijas un noziedzības līmenis utml.

Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Pretkorupcijas konvencijas⁴⁶ 52. panta 1. punkts paredz konvencijas dalībvalstij pienākumu nodrošināt pastiprinātu kontroli klientiem un to darījumiem, kuri ieņem vai ir ieņēmuši publiski nozīmīgu (varas funkciju) amatu, to ģimenes locekļiem un tuvi saistītām personām, bet atšifrējumus šiem terminiem

⁴⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. 17.07.2008.

⁴⁶ Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija: LR saistošs starptautisks līgums. 30.11.2005.

nesniedz. Savukārt, FATF izdotajās rekomendācijās terminu definīcijās tiek sniegts skaidrojums, minot konkrētu amatu kategoriju piemērus, bet ar domu, ka šis saraksts nav visaptverošs. AML IV direktīvā ir dots amatu kategoriju uzskaitījums, kas atbilst politiski nozīmīgas personas statusam, bet pēc būtības esošais veiktais normas definējums atstāj “atvērtu” piemērojamību arī citām amata kategorijām.

Wolfsberg Group 2017. gadā izdotajās vadlīnijās “Guidance on Politically Exposed Persons (PEPs)”⁴⁷ ir sniegts redzējums PNP definīcijas skaidrojumam, kas pēc būtības atbilst FATF un AML IV direktīvā iekļautajam.

Šobrīd Latvijā spēkā esošās NILLTFNL redakcijas 1. panta 18. punkts nosaka, ka: *“politiski nozīmīga persona — persona, kura Latvijas Republikā, citā dalībvalstī vai trešajā valstī ieņem vai ir ieņēmusi nozīmīgu publisku amatu, tai skaitā valsts varas augstākā amatpersona, valsts administratīvās vienības (pašvaldības) vadītājs, valdības vadītājs, ministrs (ministra vietnieks vai ministra vietnieka vietnieks, ja attiecīgajā valstī ir šāds amats), valsts sekretārs vai cita augsta līmeņa amatpersona valdībā vai valsts administratīvajā vienībā (pašvaldībā), parlamenta deputāts vai līdzīgas likumdošanas struktūras loceklis, politiskās partijas vadības struktūras (valdes) loceklis, konstitucionālās tiesas, augstākās tiesas vai cita līmeņa tiesas tiesnesis (tiesu institūcijas loceklis), augstākās revīzijas (audita) iestādes padomes vai valdes loceklis, centrālās bankas padomes vai valdes loceklis, vēstnieks, pilnvarotais lietvedis, bruņoto spēku augstākais virsnieks, valsts kapitālsabiedrības padomes vai valdes loceklis, starptautiskas organizācijas vadītājs (direktors, direktora vietnieks) un valdes loceklis vai persona, kas šajā organizācijā ieņem līdzvērtīgu amatu.”*⁴⁸

Latvijas likumdevējs normatīvajos aktos ir paplašinājis amatu kategorijas atbilstību PNP statusam, kas attiecas uz tiesu varu. NILLTFNL ietver “konstitucionālās tiesas, augstākās tiesas vai cita līmeņa tiesas tiesnesis (tiesu institūcijas loceklis)”, savukārt, AML IV direktīva paredz augstāko tiesu, konstitucionālo tiesu vai citu augsta līmeņa tiesu struktūru locekļus, kuru lēmumus tālāk nepārsūdz, izņemot izņēmuma gadījumos. Šajā ziņā citas Eiropas Savienības dalībvalstis, kuras ir adaptējušas AML IV direktīvas prasības (piemēram, Apvienotā Karaliste, Igaunija, Lietuva, Vācija) ir bijušas konsekventas un ir iekļāvušas šo precizējumu, tādā veidā likuma subjektiem atstājot iespēju atbilstības PNP statusa noteikšanā izmantot uz riska novērtējumu balstītu pieeju.

⁴⁷ Wolfsberg Guidance on Politically Exposed Persons (PEPs). Pieejams: <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/home/Wolfsberg-Guidance-on-PEPs-May-2017.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

⁴⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. 17.07.2008.

Autoraprāt, veiksmīgu normas piemērošanas skaidrojumu PNP kategorijai “politiskās partijas vadības struktūras (valdes) loceklis” ir sniedzis Apvienotās Karalistes regulators izdotajās vadlīnijās (*FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes*)⁴⁹, norādot, ka minētā definīcija politisko partiju valdes locekļus, kurām ir pārstāvības tiesības nacionālajā / parlamenta līmenī un personai ir būtiskas izpildvaras tiesības, tādā veidā formāli nepiemērojot PNP statusu personām, kuras nerada PNP piemērošanas risku.

Atbilstoši Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma⁵⁰ 1. panta 9. punktam par valsts kapitālsabiedrību tiek uzskatīta kapitālsabiedrība, kurā visas kapitāla daļas vai balsstiesīgās akcijas pieder valstij. Apvienotās Karalistes regulators ir atzinis, ka šāds jēdziens ir piemērojams kapitālsabiedrībām, kurās valstij pieder vairāk nekā 50% no kapitāldaļām vai akcijām, vai arī saprātīgi pieejamā informācija norāda uz valsts kontroli pār šādu uzņēmumu darbību⁵¹.

NILLTFNL 1. panta 18.¹ punkts nosaka, ka “*politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis -persona, kura ir šā panta 18. punktā minētās personas:*

- a) laulātais vai laulātajam pielīdzināma persona. Persona par laulātajam pielīdzināmu personu uzskatāma tikai tad, ja attiecīgās valsts likumi tai nosaka šādu statusu,*
- b) bērns vai politiski nozīmīgas personas laulātā vai laulātajam pielīdzināmas personas bērns, viņa laulātais vai laulātajam pielīdzināma persona,*
- c) vecāks, vecvecāks vai mazbērns,*
- d) brālis vai māsa.”*

Spēkā esošajā NILLTFNL redakcijā iekļautā definīcija par politiski nozīmīgas personas ģimenes locekli aptver plašāku radniecības loku, nekā to nosaka AML IV direktīvas 1. iedaļas 3. panta 9. punkts. Latvijas normatīvajos dokumentos, papildus AML IV direktīvas definīcijā uzskaitītajām radniecības pakāpēm, ir iekļautas sekojošas radniecības pakāpes: vecvecāks, mazbērns, brālis, māsa.

Autors vienlaikus norāda, ka FATF savos ieteikumos norobežojas no precīza un visaptveroša radniecības pakāpju uzskaitījuma, minot pamatotu iemeslu, ka katra valsts ir unikāla ar savām sociālajām, etno-kultūras un reliģiskajām tradīcijām, līdz ar to FATF

⁴⁹ FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes. Finalised guidance. July 2017. Financial Conduct Authority. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

⁵⁰ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: LR likums. 31.10.2014

⁵¹ FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes. UK Regulations 01.07.2017. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

viedoklis ir, ka definēt radniecības pakāpes, kuras ir pakļautas pastiprinātai uzraudzībai, ko rada no PNP statusa izrietošais risks, nav iespējams viennozīmīgi uzskaitīt, bet nacionālajā līmenī var tik definēts konkrēts ģimenes locekļu definīcijas plašums, bet tai nevajadzētu būt ne pārāk šaurai, ne arī pārāk plašai.

Latvijas likumdevējam, paplašinot PNP ģimenes locekļu definīciju un uzliekot par “obligāto pienākumu” par PNP atzīt arī brāli, māsu, vecvecākus un mazbērnus, sašaurina iespēju PNP statusa noteikšanā piemērot uz samērīguma un riska novērtēšanu balstītu pieeju katrā individuālā gadījumā, kas būtu AML IV direktīvas “garā”.

Autors šajā sakarā ir veicis izpēti, lai noskaidrotu, kā citas Eiropas Savienības dalībvalstis (Igaunija, Vācija, Apvienotā Karaliste), kuras ir transponējušas AML IV direktīvas normu prasības nacionālā līmeņa aktos, ir piemērojošas definīciju “politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis”.

Igaunija⁵², Apvienotā Karaliste⁵³ un Vācijas Federatīvā Republika⁵⁴ savos normatīvajos tiesību aktos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir atstājuši analogisku definīciju tai, kāda tā ir AML IV direktīvā, kaut gan Apvienotās Karalistes regulatora (FCA) 2017. gada jūlijā izdotajās vadlīnijās *FG 17/s*⁵⁵, sniegts papildinājums attiecībā uz definīciju, iekļaujot PNP māsas un brāļus, kā arī norādot, ka, piemērojot saprātīgu un uz risku balstītu pieeju, izvērtēt arī citu ģimenes locekļu radīto risku.

NILLTFNL 1. panta 18.² punkts nosaka, ka “ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona — fiziskā persona, par kuru ir zināms, ka tai ir darījuma vai citas ciešas attiecības ar kādu no NILLTFNL 1. panta 18. punktā minētajām personām vai tā ir akcionārs vai dalībnieks vienā un tajā pašā komercsabiedrībā ar kādu no NILLTFNL 1. panta 18. punktā minētajām personām, kā arī fiziskā persona, kura ir vienīgā tāda juridiska veidojuma īpašnieks, par ko zināms, ka tas faktiski izveidots NILLTFNL 1. panta 18. punktā minētās personas labā.

⁵² Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. Estonia Regulations, 19.12.2007. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508112013007/consolide> [aplūkots 21.11.2017.]

⁵³ The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

⁵⁴ Gesetz zur Umsetzung der Vierten EU-Geldwäscherichtlinie, zur Ausführung der EU-Geldtransferverordnung und zur Neuorganisation der Zentralstelle für Finanztransaktionsuntersuchungen Vom 23. Juni 2017. Pieejams: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s1822.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s1822.pdf%27%5D__1511220017474 [aplūkots 21.11.2017.]

⁵⁵ FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes. Finalised guidance. July 2017. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

Autora ieskatā arī šajā definīcijā termins pielietots plašāk, nekā to nosaka AML IV direktīva. Direktīvas I nodaļas, I iedaļas 11. panta a) daļā “ciešu attiecību” definīcijas jēdziena būtība tiek aptverta caur īpašumtiesībām un faktisko kontroli par juridiskām vienībām / veidojumiem vai citām ciešām darījuma attiecībām. Spēkā esošā NILLTFNL redakcijā ir iekļauts vispārināts jēdziens “vai citas ciešas attiecības”, neuzsverot darījumu attiecības. FKTK izdotajos ieteikumos “Ieteikumi kredītiestādēm un finanšu iestādēm politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu personu noskaidrošanai, izpētei un darījumu uzraudzībai”⁵⁶ (2016. gada 2. marts) “citas ciešas attiecības» tiek attiecinātas uz personām, kas ir personas ārpus ģimenes loka (piemēram, draugi, draudzenes, mīļākās, mīļākie), ar politiski nozīmīgu personu vienā politiskajā partijā, sabiedriskajā organizācijā, arodbiedrībā esoši prominenti locekļi u.tml. Minētais paplašinājums ir izveidots, pamatojoties uz FATF vadlīnijām.

Apvienotās Karalistes, Igaunijas, Vācijas normatīvo tiesību aktu regulējumā ar PNP cieši saistītu personu jēdzienā iekļauts analogisks regulējums AML IV direktīvā sniegtajam.

ASV *Bank Secrecy Act Anti-Money Laundering Examination Manual* attiecībā uz “cieši saistītām personām” sniedz šādu definīciju: “*tā ir persona, par kuru ir plaši un publiski zināms, ka tā uztur neparasti ciešas attiecības ar augsta līmeņa politiski nozīmīgu personu, ieskaitot personu, kura veic nozīmīgus iekšzemes un starptautiskos finanšu darījumus augsta līmeņa politiski nozīmīgas personas labā*” (tulk. no angļu valodas).⁵⁷

Wolfsberg group rekomendācijā sniegts skaidrojums, ka “cieši saistītas personas” jēdzienā tiek iekļauti plaši un publiski zināmi cieši darījuma partneri vai personīgie konsultanti, kuri faktiski nodrošina fiduciāro finanšu pakalpojumu sniegšanu politiski nozīmīgai personai.⁵⁸ Kā arī redzams, ka starptautiskajos aktos nav vienota koncepcija šā termina definīcijai.

Atteikšanās no uz risku novērtēšanu balstītas pieejas piemērošanas, formāli un ne pēc būtības tiek paplašināts augsta riska klientu skaits, kuri faktiski kredītiestādei nerada šo paaugstināto risku. Rezultātā kredītiestāde ne tikai neefektīvi tērē savus resursus, veicot klientu padziļinātu izpēti un pastiprinātu darījumu uzraudzību klientiem, kuri nerada

⁵⁶ Ieteikumi kredītiestādēm un finanšu iestādēm politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu personu noskaidrošanai, izpētei un darījumu uzraudzībai: Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tiesibu-akti/kreditiestades/fktk-izdotie-noteikumi/citi/5648-ieteikumi-kreditiestadem-un-finansu-iestadem-politiski-nozimigu-personu-to-gimenes-loceklu-un-ar-tam-ciesi-saistitu-personu-noskaidrosanai-izpetei-un-darijumu-uzraudzibai.html> [aplūkots 21.11.2017.]

⁵⁷ Bank Secrecy Act Anti-Money Laundering Examination Manual. Pieejams: https://www.ffiec.gov/bsa_aml_infobase/pages_manual/manual_online.htm [aplūkots 21.11.2017.]

⁵⁸ Wolfsberg Guidance on Politically Exposed Persons (PEPs). Pieejams: <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/home/Wolfsberg-Guidance-on-PEPs-May-2017.pdf> [aplūkots 21.11.2017.]

kredītiestādei risku, lai ievērotu normatīvo aktu prasības, bet arī kredītiestādes klientu portfeļa rādītājā būtiski pieaug augsta risku klientu skaits, t.i., politiski nozīmīgas personas.

Līdz ar to, izpildot skrupulozi normatīvo aktu prasības, kredītiestādes klientu bāzē kā augsta riska klienti būs kādas Latvijas novada domes priekšsēdētāja mazbērns, kurš saņem augstskolas stipendiju, vai vecvecāks, kurš saņem pensiju un veic ikdienas norēķinus.

Šādā veidā Latvijas kredītiestādes tērē savus resursus, pievēršot uzmanību potenciālajiem riskiem, kuri ir zemi, tādā veidā riskējot nenodrošināt pilnvērtīgu uzraudzību pār klientiem, kuri rada riskus, un rezultātā ieguldītie resursi nav samērīgi potenciālajiem riskiem.

Šajā sakarā autors norāda riskus, kas saistīti ne tikai ar neefektīvu bankas resursu izmantošanu, bet arī citus — cik objektīvi tiek atspoguļots bankas klientu portfeļa risks. Piemēram, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas riska ekspozīcijas izvērtēšanā, ka arī sadarbības banku (korespondējošo banku), viens no sadarbības partnera riska vērtēšanas kritērijiem ir PNP (ietverot arī PNP ģimenes locekļus un ar PNP cieši saistītas personas) skaits vai procentuāla proporcija to kopējā klientu portfelī. Ne vienmēr bankām ir jāsniedz šādu klientu kvalitatīvie rādītāji (piemēram, noguldījuma apjoms vai to procentuālā proporcija no kopējās bankas klientu noguldījuma apjoma), bet gan rādītāji (PNP klientu skaits, vai to procentuālā attiecība kopējā klientu bāzē), kas neatspoguļo objektīvo situāciju.

Latvijas bankas starpvalstu banku novērtējumos var parādīt ne pārāk pozitīvu tendenci šajā rādītājā, salīdzinot ar citu valstu finanšu sistēmās apkalpoto PNP skaitu, jo citu valstu normatīvajos aktos pielietotā PNP definīcija tiek traktēta šaurāk.

Ja kredītiestādei politiski nozīmīgas personas noteikšana nav no sarežģītākajiem uzdevumiem, tad politiski nozīmīgas personas ģimenes locekļu un ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītu personu noteikšana rada lielus izaicinājumus.

PNP, to ģimenes locekļus un ar tiem cieši saistītu personu noteikšanā kredītiestādes klientu izpētes laikā izmanto klienta sniegto informāciju bankai (anketas), komerciālās PNP datu bāzes, meklēšanu internetā un masu medijos, atklātās amatpersonu deklarēšanas sistēmas. Šķietami, ka iespējas ir plašas, bet turpmāk tiks apskatītas problēmas, kādas rodas kredītiestādēm, piemērojot prasību — noskaidrot politiski nozīmīgas personas.

PNP komerciālajās datu bāzēs ir iekļautas tās personas, kuras atbilst starptautiski vispārpieņemtajām definīcijām par politiski nozīmīgām personām un, ja kāda valsts savā normatīvajā regulējumā paplašina un piemēro īpašas termina definīcijas, ir attiecīgi jāērķinās, ka šādu personu kategorija var nebūt iekļauta komerciālajās datu bāzēs.

Izteikts problēmas saasinājums kredītiestādēm, kas saistīts ar PNP noskaidrošanu, notika 2016. gada martā, kad NILLTFNL politiski nozīmīgas personas statuss bija jāsāk piemērot arī Latvijas rezidentiem: Komerčiālās datu bāzes neaptver NILLTFNL noteiktās PEP kategorijas; Latvijā nav uzturēta nacionālā līmeņa PNP datu bāze.

NILLTFNL likuma subjektiem uzliek par pienākumu noskaidrot klientus — PNP, to ģimenes locekļus un ar tām cieši saistītas personas, bet tai pašā laikā likumdevējs nav veicis pasākumus, lai atvieglotu šīs likuma normas izpildi, izveidojot Latvijas PNP datu bāzi, vai nodrošinot pieejas tiesības Iedzīvotāju reģistram ar mērķi NILLTFNL izpildes ietvaros iegūt informāciju par personām un to radniecības pakāpēm, kaut gan NILLTFNL 41. pants likuma prasību izpildei nepieciešamās informācijas pieejamības sakarā nosaka likumu subjektiem tiesības piekļūt valsts uzturētiem reģistriem, bet pašreiz tas praksē nedarbojas. Ne Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likumā, ne Iedzīvotāju reģistra likumā nav nostiprinātas prasības, ka kredītiestādēm NILLTFNL īstenošanai būtu pieejas šo valsts institūciju uzturētajām datu reģistriem. Kredītiestādēs, kurām ir liela klientu ekspozīcija Latvijas reģionos, rodas situācija, ka konkrētajās pilsētās vai pagastos klientu īpatsvars, kuri ir atzīmēti kā PNP ir nedabiski lielās proporcijās, jo pašvaldību un vietējo valsts kapitālsabiedrību amatpersonas, viņu radnieki, arī mazbērni un saistītās personas arī tiek klasificētas kā PNP.

4. KREDĪTIESTĀŽU KLIENTU PADZIĻINĀTA IZPĒTE

4.1. Klientu padziļinātas izpētes pamatprincipi

NILLTFNL 11. pantā attiecībā uz gadījumiem, kad ir jāveic klientu izpēte, ir pilnībā pārņemtas AML IV direktīvas II nodaļas 1. iedaļas 11. pantā minētās prasības. Klientu padziļinātās izpētes prasības, kas ir attiecināmas uz kredītiestādi, Latvijas normatīvajos dokumentos regulē NILLTFNL un uz tā pamata izdotie FKTK noteikumi “Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm”⁵⁹, “Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi”⁶⁰, “Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi”⁶¹, “Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi”⁶² un “Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi”⁶³.

Turpmāk darbā autors salīdzinās Latvijas klientu padziļinātās izpētes prasību atbilstību starptautiskajiem normatīvajiem dokumentiem, izvērtēs iekļauto normu interpretācijas, to samērīgumu un nepārprotamību, kā arī norādīs uz normās iekļauto prasību efektivitāti, tās piemērojot praksē un norādīs uz problēmām un sekām, kas rodas kredītiestādēm šo normu piemērošanā.

AML IV direktīvā klientu padziļinātai izpētei pakļautie gadījumi ir norādīti direktīvas 3. iedaļā. AML IV direktīvas normas paredz klientu un darījumu padziļinātas izpētes pasākumus:

- 1) kad klients ir politiski nozīmīga persona, t.sk. politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona;
- 2) gadījumos, kad kredītiestāde nodibina korespondējošās attiecības ar respondentbanku no trešās valsts;

⁵⁹ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234.

⁶⁰ Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.121.

⁶¹ Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.122. Latvijas

⁶² Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2016. gada 29. novembra normatīvie noteikumi Nr.196.

⁶³ Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.121.

3) gadījumos, kad tiek veikti darījumi ar fiziskām un juridiskām personām no augsta riska valstīm ar izņēmumiem, kas ir attiecināmi uz Eiropas Savienības kredītiestāžu un finanšu iestāžu filiālēm un meitasuzņēmumiem, kuru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības atbilst AML IV direktīvai;

4) citos augstāka riska gadījumos, kurus identificējušas dalībvalstis vai atbildīgie subjekti;

5) gadījumos, kad klients veic netipiski lielus, sarežģītus darījumus vai neparastus darījumus, kam nav acīmredzama ekonomiska vai likumīga mērķa.⁶⁴

AML IV direktīvas 3. Iedaļas 18. panta 3. punkts nosaka, ka *“vērtējot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas riskus, dalībvalstis un atbildīgie subjekti ņem vērā vismaz III pielikumā izklāstītos potenciāli augstāka riska situāciju faktoros”*⁶⁵, kuros ir iekļauti ar klientu saistītie riski, ar produktiem, pakalpojumiem, darījumiem vai piegādes kanāliem saistīti riska faktori, ģeogrāfiskie riska faktori, kas ir pārņemti arī Latvijas normatīvajos aktos.

Latvijas NILLTFNL 22. panta otrajā daļā tiek noteikti gadījumi, kad klientiem ir jāpiemēro padziļināta izpēte:

1) uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, kas nav personīgi piedalījies identifikācijas procedūrā klātienē (NILLTFNL ir minēti izņēmumi, kādos gadījumos šī norma nav piemērojama);

2) uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu — politiski nozīmīgu personu, politiski nozīmīgas personas ģimenes locekli vai ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītu personu;

3) uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, kura patiesais labuma guvējs ir politiski nozīmīga persona, politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona;

4) uzsākot un uzturot kredītiestāžu korespondentattiecības ar kredītiestādi vai finanšu iestādi (respondentu);

⁶⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. L 141, 2015. 5. jūnijs

⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (Dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. L 141, 2015. 5. jūnijs, 73./117.lpp.

5) citos gadījumos, uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, ja pastāv paaugstināts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanas risks.

Kā arī NILLTFNL 22. panta ceturtā daļa paredz, ka *“FKTK kredītiestādēm un finanšu iestādēm, kuru darbību tā uzrauga saskaņā ar normatīvajiem aktiem, papildus šajā pantā minētajam nosaka tās klientu kategorijas, attiecībā uz kurām veicama padziļināta izpēte, padziļinātās izpētes minimālo apjomu dažādām klientu kategorijām un prasības šo klientu padziļinātai izpētei un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku pārvaldībai, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku paaugstinošus faktorus”*⁶⁶.

Salīdzinot Latvijas regulējošajos normatīvajos aktos iekļauto klientu padziļinātas izpētes prasību atbilstību starptautiskajiem normatīvajiem aktiem, autors nav konstatējis būtiskas neatbilstības. Latvijas normatīvajos dokumentos ir pārņemtas AML IV direktīvas un FATF starptautisko standarta rekomendāciju obligātās prasības, kā arī ir ņemtas vērā citu saistošo starptautisko organizāciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas sniegtās vadlīnijas, bet tomēr, autoraprāt, Latvijas likumdevējs, realizējot starptautiskajos regulējumos nostiprinātās tiesības katrai valstij nacionālajā līmenī izstrādāt un ieviest vēl papildu citas risku pārvaldības un mazināšanas nolūkos nepieciešamās prasības, ja valstij piemīt specifiski noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas riski, ir iekļāvis prasības un normas, kuru piemērojamais apjoms un būtība nav proporcionāla radītajiem riskiem vai to prasību piemērošana nav samērīga. Klientu padziļināto izpēti regulējošajās prasībās dominē šabloniska pieeja nevis uz risku novērtējuma balstīta pieeja.

Turpmāk, autors analizēs klientu padziļināto izpēti regulējošajos normatīvajos dokumentos iekļautās normas un prasības, kuras, autoraprāt, ir nesamērīgi augstas no noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas radītajiem riskiem attiecībā pret uzlikto pienākumu likuma subjektiem.

Latvijas NILLTFNL 22. panta otrās daļas 1. punkts nosakot klienta kategoriju neklātienē identificētus klientus, kuri ir obligāti pakļauta padziļinātās izpētes prasībām, pēc būtības ir pastiprinājusi prasību attiecībā uz padziļinātai izpētei pakļauto klientu kategoriju, nekā tas ir noteikts AML IV direktīvā.

⁶⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. 17.07.2008

NILLTFNL 22. panta otrās daļas 1. punkts paredz veikt klientu padziļināto izpēti “uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, kas nav personīgi piedalījies identifikācijas procedūrā klātienē, izņemot gadījumu, kad tiek izpildīti šādi nosacījumi:

a) likuma subjekts nodrošina atbilstošus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskus mazinošus pasākumus, t.sk. politiku un procedūru izstrādi un darbinieku apmācību par neklātienē identifikācijas veikšanu,

b) klienta identifikācija, izmantojot tehnoloģiskos risinājumus, kas ietver videoidentifikāciju vai drošu elektronisko parakstu, vai citus tehnoloģiskos risinājumus, tiek veikta Ministru kabineta noteiktajā apjomā un kārtībā”.

Tātad secinot, Latvijas kredītiestādēm šobrīd praktiski visos gadījumos, kad klients ir identificēts neklātienē (angļu valodā - *non-face to face*) ir jāpiemēro klientu padziļinātā izpēte, jo Latvijā nav izstrādāti un stājušies spēka normatīvie dokumenti, kas ir minēti “b” apakšpunktā.

Neklātienē identifikācija pēc savas būtības rada paaugstinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas risku, taču autora ieskatā ne visos gadījumos šis risks ir tik augsts, lai obligāti būtu piemērojama klienta padziļinātā izpēte.

Šajā sakarā autors norāda uz piemēru: kredītiestāde veic noguldījuma pieņemšanu no klientiem – Eiropas Savienības rezidentiem, fiziskām personām, kuri ir identificēti attālināti. No klientiem tiek iegūta standarta klientu izpētei (CDD) nepieciešamā informācija, kā arī kredītiestāde piedāvātajam produktam ir definējusi papildus nosacījumu. Bankas piedāvātais produkts aptver nosacījumus, ka noguldījuma summa nepārsniedz 5000 EUR, depozīta kontā ieskaitītā nauda tiek pieņemta tikai no šīs pašas fiziskās personas atvērtā konta citā Eiropas Savienības bankā un pēc noguldījuma termiņa beigām naudas līdzekļi tiek pārskaitīti atpakaļ uz kontu, no kurienes tie tika saņemti.

Autors norāda, ka pētītajos starptautiskajos normatīvajos aktos neklātienē identificēti klienti nav obligātie padziļinātās izpētes subjekti. Neklātienē identifikācija ir risku paaugstinošs faktors (piegādes kanāla riska paaugstinošs faktors), kas ir iekļauts arī AML IV direktīvas III pielikumā, bet kā ir norādīts arī EBA (*European Banking Authority*) sniegtajās vadlīnijās, kuras ir izdotas pamatojoties uz AML IV direktīvu, riska novērtēšanai ir jāpiemēro holistiska pieeja, un atbilstība vienam paaugstināta riska faktoram nenorāda, ka klients rada augstus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas riskus, lai būtu

obligāti piemērojama padziļinātā izpēte.⁶⁷ Līdz ar to likumdevējs, iestrādājot šādu normu prasību NILLTFNL, ir uzlicis par obligātu pienākumu koncentrēt resursus uz klientu kategoriju, kura pie konkrētiem nosacījumiem bankai var neradīt paaugstinātus riskus un saušaurinājis uz risku balstītas pieejas gara realizēšanu. Piemēram, Apvienotajā Karalistē neklātienas identifikācija nav iekļauta riska kategorijā, ka vienmēr ir jāpiemēro klientu padziļinātā izpētes pasākumi⁶⁸.

Tajā pašā laikā, autoraprāt, Latvijas normatīvajos dokumentos nav korekti pārņemta AML IV direktīvas norma — 18. panta 1. punkta sastāvdaļa: “*Gadījumos, kas minēti 19. līdz 24. pantā, un saistībā ar fiziskām personām vai juridiskām vienībām, kas veic uzņēmējdarbību trešās valstīs, kuras Komisija identificējusi kā augsta riska trešās valstis, kā arī citos augstāka riska gadījumos, kurus identificējušas dalībvalstis vai atbildīgie subjekti, dalībvalstis pieprasa atbildīgajiem subjektiem piemērot pastiprinātas klienta uzticamības pārbaudes pasākumus, lai pienācīgi pārvaldītu un mazinātu minētos riskus.*”⁶⁹ Šīs normas teksts angļu valodā ir: „*In the cases referred to in Articles 19 to 24, and when dealing with natural persons or legal entities established in the third countries identified by the Commission as high-risk third countries, as well as in other cases of higher risk that are identified by Member States or obliged entities, Member States shall require obliged entities to apply enhanced customer due diligence measures to manage and mitigate those risks appropriately.*” Ieviešot iepriekš minētās normas prasības, nav ņemts vērā tās „gars” turpmāk norādītu iemeslu dēļ.

Visticamāk attiecībā uz šo normu NILLTFNL 20. panta otrās daļas 2. punktā ir iekļauta prasība, ka “*Likuma subjekts, veicot darījuma attiecību vai gadījuma rakstura darījumu uzraudzību, īpašu uzmanību pievērš darījumam, kurā piedalās persona no augsta riska trešajām valstīm.*”⁷⁰ Šeit normas “burts” ir attiecināms uz veiktajiem darījumiem, t.i., maksājumu transakcijām, pārvedumiem utml., kā arī neuzliek par pienākumu šādos gadījumos veikt padziļināto izpēti, tikai “īpaši pievērš uzmanību”.

⁶⁷ European Banking Authority. The Risk Factors Guidelines. Final Guidelines. JC 2017 37 26.06.2017. Pieejams:

[https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+\(JC+2017+37\).pdf](https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+(JC+2017+37).pdf) [aplūkots 22.11.2017.]

⁶⁸ The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017, No.692, June 22, 2017. Article 33 (b). Pieejams: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/692/pdfs/uksi_20170692_en.pdf [aplūkots 20.11.2017.]

⁶⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (Dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. L 141, 2015. 5. jūnijs, 73./117.lpp.

⁷⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. 17.07.2008.

NILLTFNL 11.¹ panta (Klienta izpētes pasākumi un riska faktori) trešās daļas 2. punkta a) apakšpunkts nosaka, ka, ja “klients vai tā patiesais labuma guvējs ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju, proti a) augsta riska trešo valsti”, tad ir riska paaugstinošs faktors, nevis gadījums, kad vienmēr ir jāpiemēro padziļinātā izpēte. Savukārt gadījumos, kad pats klients ir no augsta riska trešās valsts, kuru ir identificējusi Komisija (ES komisija), nav nepārprotama prasība piemērot klienta padziļināto izpēti. Arī EBA (*European Banking Authority*) izdotajās vadlīnijas 50 punkta iii. apakšpunktā šī norma ir traktēta “*where a firm deals with natural persons or legal entities established in high-risk third countries*”⁷¹ un angļu valodas termins “firm” tiek vadlīnijās attiecināts uz direktīvas subjektiem.

Apvienotās Karalistes regulējumā ir veiksmīgi pārņemta analizētās AML IV direktīvas II nodaļas 3. Iedaļas 18. panta prasība daļa: ka likuma subjektiem ir jāveic klientu padziļinātā izpēte un pastiprināta darījumu uzraudzība, t.i., ja ir jebkāda veida darījuma attiecības vai tiek veikts darījums ar personu no augsta riska trešās valsts “*in any business relationship or transaction with a person established in a high-risk thirdcountry*”⁷².

FKTK uz NILLTFNL pamata ir izdevusi „Klientu padziļinātās izpētes normatīvos noteikumus kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm” (turpmāk – FKTK noteikumi Nr. 234), kas sniedz jau detalizētu izklāstu NILLTFNL iekļauto normu realizācijai.

Autors norāda, ka FKTK noteikumos “Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm”⁷³ ietvertā saturiskā tematika aptver ne tikai klientu izpētes padziļinātās prasību piemērošanas izpildi un apjomu pirms darījumu attiecības nodibināšanas un darījumu attiecību laikā, bet arī klientam piemītošā riska novērtēšanas sistēmas metodoloģijas izveidi un klientam piemītoša riska novērtēšanā izmantojamo riska paaugstinošo faktoru uzskaitījums, kas atbilst starptautiskajos normatīvajos dokumentos iekļautajiem riska paaugstinošajiem faktoriem.

Turpmāk autors analizēs padziļinātās izpētes piemērošanas laikā iekļauto prasību atbilstību, samērīgumu un efektivitāti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas mērķu sasniegšanai.

⁷¹ European Banking Authority. The Risk Factors Guidelines. Final Guidelines. JC 2017 37 26/06/2017. P p. 25. Pieejams: [https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+\(JC+2017+37\).pdf](https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+(JC+2017+37).pdf) [aplūkots 22.11.2017.]

⁷² The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds. UK Regulations 2017, No.692, June 22, 2017. Article 33 (b). Pieejams: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/692/pdfs/uksi_20170692_en.pdf [aplūkots 20.11.2017.]

⁷³ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234.

Lai arī FKTK noteikumi sniedz sīkus un detalizētus gadījumu aprakstus, kad likuma subjektiem būtu jāpiemēro padziļinātā izpētē vai jāveic darījumu pastiprināta uzraudzība, normatīvajā dokumentā iekļautās normas ir grūti uztveramas, tās nav iespējams viennozīmīgi interpretēt, kā arī prasības nav sinhronizētas starp nacionālajiem normatīvajiem dokumentiem.

Analizējot normatīvajos dokumentos padziļinātai izpētei pakļautos gadījumus, rodas iespaids, ka nav veikta samērīga risku izvērtēšana, attiecinot padziļinātās izpētes prasības apjomīgām klientu grupām, kuras pēc savas būtības nerada bankai riskus. Līdz ar to regulators ir izstrādājis klientu padziļinātās izpētes normu piemērošanas prasību, kas ir specifiska tikai nacionālajā līmenī.

Vairākas noteikumos iekļautās normas nav sinhronizētas starp NILLTFNL ievērtajām prasībām un noteikumos ietvertajām prasībām.

FKTK 234. noteikumu 13. punkts nosaka, ka neatkarīgi no klienta riska profila kredītiestāde veic klienta padziļināto izpēti, ja:

13.1. rodas aizdomas, ka klienta veiktie darījumi ir saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu;

13.2. par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemta informācija vai pieprasījums saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai noziedzīgiem nodarījumiem no korespondējošajām kredītiestādēm;

13.3. par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta, pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras vai tiesas pieprasījums saistībā ar aizdomām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;

13.4. par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemti pieprasījumi saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai citu noziedzīgu nodarījumu no pirmstiesas izmeklēšanas iestādes, prokuratūras vai tiesas kriminālprocesa ietvaros.⁷⁴

Savukārt NILLTFNL noteiktie padziļinātai izpētei pakļautie gadījumi, kurus autors minēja augstāk, atšķiras no FKTK noteikumu Nr. 234. definētiem.

FKTK 234. noteikumos iekļautie klienta risku paaugstinoši faktori ir izveidoti, ietverot AML IV direktīvas III pielikumā iekļautos riskus: ar klientu saistītos riskus, ar produktiem, pakalpojumiem, darījumiem saistītos riskus, ar piegādes kanāliem saistītos riskus un ar ģeogrāfisko stāvokli saistītos riskus, bet papildu regulators ir izstrādājis un regulējumā iekļāvis risku paaugstinošos faktorus darījumu attiecību laikā, definējot transakciju raksturu

⁷⁴ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234.

un apjomus, kuri būtu uzskatāmi par darījumiem ar iespējamu paaugstinātu risku. Varētu diskutēt attiecībā uz ļoti standartizētu pieeju normatīvajos dokumentos, nosakot konkrētu robežlielumu mēneša, ceturkšņa vai gada apgrozījumam, kurš liecina par paaugstinātu risku, jo daudzos gadījumos šādu darījumu apjomi ir tipiski klienta biznesam (zemāka robežlieluma piešķiršanas piemērošana ir atļauta).

Ne Apvienotajā Karalistē⁷⁵, ne Igaunijā⁷⁶ normas, kas regulē klientu padziļinātās izpētes pasākumus nenosaka tik standartizētu un precīzu pieeju gadījumiem, kad ir piemērojama padziļinātā izpēte.

FKTK noteikumos IV nodaļā “Klienta padziļinātās izpētes minimālais apjoms, nodibinot darījumu attiecības ar klientu” paredz gadījumus, kad likuma subjektam ir jāpiemēro klientu padziļinātās izpētes prasības, nodibinot darījumu attiecības ar klientu un kādā apjomā un kādi pasākumi ir jāpiemēro, lai izpildītu klientu padziļinātās izpētes prasības, savukārt Noteikumu V nodaļā “Minimālās prasības padziļinātajai izpētei, ko veic darījumu attiecību laikā”, VI nodaļā “Īpašie klienta padziļinātās izpētes pasākumi” paredz gadījumus un pasākumus padziļinātās izpētes veikšanai darījumu attiecību laikā.

Uz doto brīdi FKTK noteikumi Nr. 234⁷⁷ faktiski paredz divu veidu pieeju klientu noteikšanai, kuri tiek pakļauti klientu padziļinātās izpētes prasībām — tas ir, pēc veiktā riska izvērtējuma metodes (automātiskais skaitliskais riska novērtējums) un pēc FKTK noteikumos iekļautajiem “algoritmiem - risku kombinācijām”. Autorā ieskatā izstrādātā metode klientu noteikšanai, kam ir jāveic padziļinātā izpēte, aptver arī klientu kategorijas, kam būtu piemērojama standarta klientu izpēte un tā aptver daudz plašāku klientu loku, nekā to paredz AML IV direktīvas prasības un citi starptautiskie reglamentējošie dokumenti.

Salīdzinot Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas regulējošajos normatīvajos dokumentos iekļauto prasību atbilstību, samērīgumu un apjomu ar citu valstu normatīvajiem dokumentiem, var secināt, ka Latvijas likumdevējs savā regulējumā tiecas pieņemt stingrākus, standartizētas pieejas noteikumus.

Šobrīd apjomīgu un dažkārt nesamērīgu pienākumu uzlikšana, tiesiskā regulējuma slogs, kredītiestādēm rada situācijas, kad kredītiestādes dažkārt atsakās pat izskatīt un apkalpot konkrētu klientu tipus. Kredītiestāžu izmaksas konkrētiem klientiem sniedzot

⁷⁵ The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017, No.692, June 22, 2017.

Pieejams: http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/692/pdfs/ukxi_20170692_en.pdf [aplūkots 20.11.2017.]

⁷⁶ Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508112013007/consolide> [aplūkots 21.11.2017.]

⁷⁷ Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234.

finanšu pakalpojumus bankā, kas rodas nodrošinot atbilstību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas normatīvo aktu prasību piemērošanā, ir nesamērojami augstas. Šādā veidā gan tiek kropļota kredītiestādes kā komersanta pamatjēga no savas veiktās saimnieciskās darbības gūt peļņu, gan arī daudzos gadījumos neapskaužamās situācijā nonāk klienti, kuriem kredītiestādes atsaka atvērt kontus, tādā veidā ierobežojot komersantiem veikt savu saimniecisko darbību. Autors šeit kā piemēru, pat neminot tādu klientu kategoriju, kuru rezidences ir trešās valstis, var minēt Latvijā reģistrētu un FKTK licencētu maksājumu vai elektroniskās naudas iestādi finanšu pakalpojumu veikšanai. Daudzas bankas atsakās no šādu klientu kategorijām.

Normatīvajos tiesību aktos ir nepieciešams vairāk nodrošināt tādu normu iestrādāšanu, kas pamatojas uz riska novērtēšanu balstītu pieeju, t.i., piemērojamām prasībām ir jābūt līdzsvarā ar radīto risku, tādā veidā likuma subjekti spēs maksimāli efektīvāk koncentrēt resursus uz risku atklāšanu un to pārvaldīšanu, jo prasību kvantitāte nespēs nodrošināt kvalitāti un sasniegt konkrēto mērķi.

4.2. Klientu padziļināta izpēte korespondentu kontu atvēršanai

Latvijas likumdevējs, salīdzinot ar AML IV direktīvā noteiktajām normām, ir plašāk aptvēris arī padziļinātās izpētes pienākumu, kas ir attiecināms uzsākot vai uzturot korespondentattiecības ar citu kredītiestādi vai finanšu iestādi (respondentu). Ja AML IV direktīvas II nodaļas 3. Iedaļas 19. pants uzliek par pienākumu veikt padziļināto izpēti korespondējošām pārrobežu attiecībām ar trešās valsts respondentiestādēm, tad NILLTFNL 22. panta otrās daļas 4. punkts padziļinātai izpētei pakļauj visas kredītiestādes un finanšu iestādes (respondentiestādes), ar kurām kredītiestāde ir uzsākusi vai nodibinājusi korespondentattiecības, neatkarīgi no tā, kādā jurisdikcijā ir reģistrēta respondentiestāde.

Tātad, pat Latvijā licencēta kredītiestāde, ar kuru cita Latvijas banka noslēdz korespondējošās attiecības (loro-korespondentattiecības), ir pakļauta padziļinātās izpētes prasībām un attiecīgi ir piemērojami uz NILLTFNL pamata izdotie FKTK noteikumi Nr. 122 “Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi”⁷⁸, kuri prasa veikt un piemērot virkni apjomīgus izpētes un uzraudzības pasākumus”.

Autoram analizējot kredītiestādēm noteiktos izpētes pasākumus attiecībā uz gadījumiem, kad tiek nodibinātas korespondentattiecības, rodas iespaids, ka kredītiestādēm

⁷⁸ Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.122.

tiek uzliktas funkcijas, kas pēc būtības ir tiešas regulatora funkcijas un pienākumi. Autoram neizdevās atrast analogu situāciju citā Eiropas Savienības dalībvalstī.

Piemēram, FKTK noteikumu Nr. 122 “Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi”⁷⁹ punktos 7.7. - 7.9.8. ir paredzēts, ka kredītiestāde pirms lēmuma par darījuma attiecību sākšanu ar klientu - loro korespondentu:

7.7. iegūst informāciju par klienta - loro korespondenta –, tā grupas, ja attiecināms, vai tā mātes sabiedrības vai dibinātājas sabiedrības, ja klients – loro korespondents – ir filiāle vai meitas sabiedrība, kā arī klienta – loro korespondenta – meitas sabiedrības vai filiāles, ja tādas ir izveidotas, iekšējo kontroles sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā un izvērtē tās atbilstību starptautiski atzītiem standartiem un normatīvajiem aktiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā;

7.8. pārlicinās, ka klients – loro korespondents – izmanto tā noziedzīgi iegūtu legalizācijas novēršanas un terorisma finansēšanas riska profilam atbilstošu informācijas tehnoloģiju sistēmu un veic darbinieku apmācību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un terorisma finansēšanas novēršanas jautājumos;

7.9. iegūst klienta – loro korespondenta – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas politikas un procedūras un izvērtē to atbilstību šādām prasībām:

7.9.1. klientu identifikācijas, izpētes un darījumu uzraudzības prasības atbilst starptautiski atzītiem standartiem;

7.9.2. ir noteiktas klientu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska grupas un izstrādāti to veidošanas kritēriji;

7.9.3. ir nodrošināta saistošo starptautisko un nacionālo sankciju prasību izpilde;

7.9.4. ir noteikti klienta – loro korespondenta – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku mazinošie pasākumi un to piemērošanas kārtība un kritēriji;

7.9.5. ir izstrādātas prasības iekšējās kontroles sistēmas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā efektivitātes izvērtēšanai un kontrolei (iekšējā vai ārējā audita resursi);

7.9.6. ir izstrādāts klienta – loro korespondenta klientu – loro korespondentu akceptēšanas, izpētes un uzraudzības process, tajā skaitā noteiktas prasības *downstream* korespondentattiecībām, ir izstrādāts klienta – loro korespondenta klientu – loro

⁷⁹ Ibid.

korespondentu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas politiku un procedūru un sankciju prasību ievērošanas vērtēšanas process;

7.9.7. ir izstrādāta procedūra politiski nozīmīgas personas, politiski nozīmīgas personas ģimenes locekļa un ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītas personas statusa noskaidrošanai un lēmuma pieņemšanai par darījuma attiecību sākšanu;

7.9.8. ir noteikti klientu padziļinātās izpētes piemērošanas kritēriji, padziļinātās izpētes pasākumi un kārtība.

FKTK noteikumu Nr. 112 "Licenču kredītiestādes un krājaizdevu sabiedrības darbības veikšanai izsniegšanas, atsevišķu kredītiestāžu un krājaizdevu sabiedrību darbību reglamentējošo atļauju saņemšanas, dokumentu saskaņošanas un informācijas sniegšanas normatīvie noteikumi"⁸⁰ 10. punkts nosaka, ka kredītiestāde iesniedz to iekšējās kontroles sistēmas izveidošanai nepieciešamo pamatelementu, politiku un procedūru aprakstus, kuras ir būtiskas kredītiestādes darbībai un kvalitatīvai finanšu pakalpojumu sniegšanai, ievērojot kredītiestādes klientu intereses, t.i., šādus kredītiestādes dibinātāju apstiprinātus dokumentus:

- 1) būtisku risku pārvaldīšanas politikas un procedūras (10.2. punkts);
- 2) neparastu un aizdomīgu finanšu darījumu identifikācijas procedūras (10.6. punkts),

kā arī NILLTFNL 46. panta pirmās daļas 3. punkts nosaka uzraudzības un kontroles institūcijas pienākumus, kas ietver arī veikt likuma subjektu regulāras pārbaudes, lai izvērtētu, kā likuma subjekti izpilda šā likuma prasības, un, konstatējot pārkāpumus, lemt par pārbaudes akta sastādīšanu un sankciju piemērošanu.

Ja šādu prasību noteikšana kredītiestādēm attiecībā uz pārrobežu korespondentattiecību nodibināšanu un uzturēšanu ir uzskatāmas pilnībā atbilstošas, samērīgas un pamatotas no risku pārvaldības viedokļa, jo trešo valstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas normatīvajos aktos var būt būtiskas neatbilstības prasībās, salīdzinot ar nacionālajā līmenī esošajām prasībām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā, tad kredītiestādei veikt savā valstī esošas citas FKTK licencētas un uzraudzītas kredītiestādes iekšējās kontroles sistēmas novērtēšanu nav loģisks un pamatots pienākums.

⁸⁰ Licenču kredītiestādes un krājaizdevu sabiedrības darbības veikšanai izsniegšanas, atsevišķu kredītiestāžu un krājaizdevu sabiedrību darbību reglamentējošo atļauju saņemšanas, dokumentu saskaņošanas un informācijas sniegšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2009. gada 25. septembra normatīvie noteikumi Nr.112.

Autors norāda, ka arī FATF 13. rekomendācija “Korespondentattiecības”⁸¹ ir fokusēta tikai uz pārrobežu attiecībām, attiecīgi paredzot speciālu pasākumu kopumu klienta (respondenta) izpētes laikā, kas ir piemērojami papildu standarta klienta izpētes pasākumiem, kā arī FATF 10. Rekomendācijas inetrpretēšanas ieteikumos 17.punktā (a) nosaka, ka novērtējot klienta risku kā riska mazinošs faktors ir gadījums, kad finanšu iestāde ir subjekts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasību piemērošanā saskaņā ar FATF ieteikumiem.

Arī EBA izdotajās vadlīnijās (Final Guidelines on Risk Factors) 93. punktā ir teikts, ka uz respondentu, kas atrodas EEZ valstī, AML IV direktīvas 19. pants neattiecas, tātad secinoši, nav obligāts padziļinātās izpētes subjekts, nosakot veikt šādiem respondentiem standarta klientu izpēti apjomā no radītā riska, saskaņā ar AML IV direktīvas 13.pantu. Savukārt, šo vadlīniju 94. punkts paredz, tikai gadījumos, kad EEZ valstī esošam respondentam risks ir paaugstināts, korespondentam ir jāpiemēro padziļinātās izpētes pasākumu saskaņā ar AML IV direktīvas 18.punktu, piemērojot vismaz dažus padziļinātās izpētes pasākumus, kas aprakstīti direktīvas 19. pantā, jo īpaši 19. panta a) un b) punktā⁸².

Autors papildus norāda, ka vēsturiskajās NILLTFNL versijā, kas bija spēkā līdz 08.11.2017, 26.panta pirmās daļas 1. punkts noteica, ka likuma subjekts ir tiesīgs veikt vienkāršoto klienta izpēti gadījumos, kad klients ir Latvijas Republikā vai dalībvalstī reģistrēta kredītiestāde vai finanšu iestāde, izņemot kapitālsabiedrības, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanu un pārdošanu (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 08.11.2017.), bet šobrīd spēkā esošajā likuma redakcijā šis pants (26. panta pirmās daļas 1. punkts) ir izslēgts.

Šo pašu problēmu var attiecināt arī uz FKTK izdotajiem “Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvajiem noteikumiem”⁸³ noteikumiem, kas ir izdoti saskaņā ar NILLTFN likuma 47. panta otrās daļas 13. punktu un paredz virkni prasību, kas jānodrošina kredītiestādēm nodibinot darījumu attiecības ar maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm, kuras kontos veiks darījumus ar trešo personu līdzekļiem,

⁸¹ Guidance on correspondent banking services, FATF, 2016. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>, 63.lpp. [aplūkots 05.12.2017.]

⁸² European Banking Authority. The Risk Factors Guidelines. Final Guidelines. JC 2017 26.06.2017. Pieejams: [https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+\(JC+2017+37\).pdf](https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+(JC+2017+37).pdf) [aplūkots 22.11.2017.]

⁸³ Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.121.

kur kredītiestādēm uzlikto pienākumu padziļinātās izpētes apjoms ir milzīgs un, t.sk., tas ir attiecināms arī uz Latvijā reģistrētiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma⁸⁴ 6. panta otrā daļa nosaka, ka tās funkcija ir regulēt finanšu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku darbību, kontrolējot normatīvo aktu un Komisijas normatīvo noteikumu un lēmumu izpildi.

FKTK noteikumu Nr. 212 „Ieteikumi maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes licences saņemšanai vai reģistrācijai FKTK uzturētajā iestāžu reģistrā”⁸⁵ par reģistrētas iestādes darbības uzsākšanai iesniedzamo informāciju un dokumentu punktā 14.2.1. un par licencētas iestādes darbības uzsākšanai iesniedzamo informāciju un dokumentiem, 17.3.3. punkts paredz iesniegt procedūras, kas nodrošina noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas izveidi un efektīvu darbību. Minētajām procedūrām jābūt izstrādātām atbilstoši iestādes darbības un sniegto pakalpojumu veidam un klientu bāzei, ievērojot NILLTFNL un saistītajos normatīvajos aktos izvirzītās prasības.

FKTK noteikumi Nr. 64⁸⁶ paredz reģistrācijas veikšanai vai licencēšanai iesniegt iestādes procedūras, kas nodrošina noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas izveidi un efektīvu darbību (8.3. punkts un 9.3. punkts).

Arī Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma⁸⁷ 5. panta otrās daļas 5. punktā, 5.¹ panta otrās daļas 5. punktā, 11. panta 6. punktā ir nostiprināta prasība maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm iesniegt iestādes procedūras, kas nodrošina noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas izveidi un efektīvu darbību.

Izpētes laikā iegūtā un analizētā informācija autoram ļauj secināt, ka korespondentu kontu atvēršanai paredzētās klientu izpētēs prasības Latvijas normatīvajos dokumentos ir nepārdomāti pastiprinātas, pretēji starptautiskajos dokumentos iekļautajām normām, kas paredz samērīgu un pamatotu izpētes modeļi, atkarībā no respondenta radītā riska.

⁸⁴ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums: LR likums. 01.06.2000.

⁸⁵ Ieteikumi maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes licences saņemšanai vai reģistrācijai Finanšu un kapitāla tirgus komisijas uzturētajā iestāžu reģistrā. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tiesibu-akti/maksajumu-iestades/fktk-izdotie-noteikumi/5454-ieteikumi-maksajumu-iestades-un-elektroniskas-naudas-iestades-licences-sanemsanai-vai-registracijai-finansu-un-kapitala-tirgus-komisijas-uzturetaja-iestazu-registra.html> [aplūkots 05.12.2017.]

⁸⁶ Licenču maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes darbībai izsniegšanas, maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes reģistrācijas, iesniedzamo dokumentu un informācijas sniegšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2011. gada 15. aprīļa normatīvie noteikumi Nr.64.

⁸⁷ Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums: LR likums. 25.02.2010.

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darba pētījuma rezultātā autors aizstāvēšanai izvirza šādas tēzes:

1. Autors ir identificējis, ka Latvijas likumdevējs nav pilnā apmērā iekļāvis AML IV direktīvas II nodaļas 3 iedaļas 18. panta 1. punkta prasību NILLTFNL 22. panta otrajā daļā. Rezultātā obligātai padziļinātai izpētei nav pakļauta tādu klientu kategorija kā fiziskās personas un juridiskās vienības, kuru rezidence ir augsta riska trešās valstis (kuras Eiropas Savienības Komisija ir identificējusi kā augsta riska trešās valstis). Līdz ar to, autors ierosina papildināt NILLTFNL 22. panta otro daļu ar šādu, sesto pēc kārtas, punktu:

“6) Ja fiziskas personas vai juridiskas vienības rezidence ir valsts, kuru Eiropas Savienības Komisija ir identificējusi kā augsta riska trešo valsti.”

2. Ņemot vērā, ka NILLTFNL iekļautajās normās nav nostiprināti visi starptautiskajos normatīvajos aktos definētie gadījumi, kad kredītiestādei, piemērojot NILLTFNL prasības par klienta izpēti, ir tiesības ierobežot klientam saņemt vai veikt finanšu darījumus, autors rekomendē veikt izmaiņas 28. panta 2. daļā, iekļaujot tiesības atteikt konta atvēršanu, atteikt maksājuma izpildi, kas pēc būtības ir attiecināms gan uz klientiem, ar kuriem ir nodibinātas darījumu attiecības, gan uz klientiem, kuri veic gadījuma rakstura darījumu. Autors iesaka izteikt minēto pantu sekojošā redakcijā:

“(2) Ja likuma subjekts neiegūst šā likuma 11. un 11.¹ panta prasību izpildei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus apjomā, kas tam ļauj veikt pārbaudi pēc būtības, likuma subjekts atsaka maksājuma izpildi, darījuma attiecību nodibināšanu vai izbeidz darījuma attiecības ar klientu un pieprasa klienta saistību pirmstermiņa izpildi. Izbeidzot darījuma attiecības ar klientu, likuma subjekts lemj par darījuma attiecību izbeigšanu arī ar citiem klientiem, kuriem ir tie paši patiesie labuma guvēji, vai par šādu klientu saistību pirmstermiņa izpildes pieprasīšanu.”

3. Kredītiestādei, uzsākot un uzturot korespondentattiecības ar kredītiestādi vai finanšu iestādi, padziļinātās izpētes obligāta piemērošanas prasība respondentiem no EEZ valstīm, t.sk. Latvijā licenzētām un uzraudzītām kredītiestādēm vai finanšu iestādēm, to apjoms visos gadījumos nav samērīgs, loģisks, pamatots un starptautiskajām normām neatbilstošs. Autors

ierosina veikt izmaiņas 22. pantā par padziļinātai izpētei pakļautām klientu kategorijām, izsakot NILLTFNL 22. panta ceturto daļu sekojošā redakcijā:

“4) uzsākot un uzturot kredītiestāžu pārrobežu korespondentattiecības ar kredītiestādi vai finanšu iestādi (respondentu) no trešās valsts un paaugstināta riska gadījumos arī ar EEZ valsts respondentu. darījumus.”

4. Spēkā esošajā NILLTFNL redakcijā 1. panta 18.1 punktā iekļautā definīcija par politiski nozīmīgas personas (PNP) ģimenes locekli aptver plašāku radniecības loku, nekā to nosaka AML IV direktīva.

Autors iesaka mainīt politiski nozīmīgas personas ģimenes locekļa definīciju NILLTFNL 1. panta 18.1 punktā, atsakoties *obligāti* piešķirt PNP statusu vecvecākiem, mazbērniem, brāļiem un māsām. Tādā veidā ieviešot uz risku balstītu pieeju, kas ir svarīgākais AML IV direktīvas princips. Tas ļaus kredītiestādēm koncentrēt resursus uz būtiskākiem līdzekļu legalizēšanas vai terorisma finansēšanas riskiem.

5. Latvijas likumdevējs NILLTFNL 1. panta 18. punktā nosaka tiesu varas visaptverošas (bez jēdziena sašaurinājuma) amatu kategorijas, kuras atbilst PNP statusam, pretstatā AML IV direktīvas I nodaļas 1. iedaļas 3. panta 9. daļai. Autors ierosina NILLTFNL 1. panta 18. punktā piemērot PNP statusu tikai augstākā līmeņa tiesu struktūru locekļiem (augstāko tiesu, konstitucionālo tiesu u.c. cita augsta līmeņa tiesu struktūru locekļu), kuru lēmumus tālāk nepārsūdz.

6. AML IV direktīvā “ciešu attiecību” definīcijas jēdziena būtība, I nodaļas 1. iedaļas 3. panta 11. daļa, tiek aptverta caur īpašumtiesībām un faktisko kontroli par juridiskām vienībām, veidojumiem vai citām ciešām privāttiesiskām attiecībām.

NILLTFNL 1. Panta 18.2 punkta redakcijā ir iekļauts vispārināts jēdziens “vai citas ciešas attiecības”, neuzsverot darījumu attiecības, autors ierosina NILLTFNL 1. panta 18.2. punktu izteikt AML IV direktīvas redakcijā:

“Ar politisku nozīmīgu personu cieši saistīta persona ir:

a) fiziskas persona, par kuru ir zināms, ka viņai ir kopīgas faktiskas īpašumtiesības uz juridiskām vienībām vai juridiskiem veidojumiem vai jebkuras citas tuvas darījumu attiecības ar politiski nozīmīgu personu;

b) fiziskas personas, kuras ir vienīgās juridiskas personas vai veidojuma faktiskās īpašnieces, par kuru ir zināms, ka tā ir izveidota politiski nozīmīgas personas labā”.

7. Likumdevējs ļauj kredītiestādēm veikt attālināto klientu identifikāciju, NILTFNL

22. panta otrā daļā 1. punktā nosakot gadījumus, kad attālināti identificēta klienta faktors ir kritērijs padziļinātas izpētes veikšanai un gadījumus, kad veicot minimālos riskus mazinošos pasākumus un izmantojot atbilstošus tehnoloģiskos risinājumus, attālināti identificēta klienta faktors nav kritērijs padziļinātās izpētes veikšanai.

Autors priekšlikums ir izveidot attālinātās identifikācijas noteikumus kā regulatora izdotu tiesību aktus, definējot attālinātās identifikācijas kanālus, to piemērošanas prasības un minimālos risku mazinošos pasākumus, jo pašreiz tāds regulējums nepastāv. Noteikumos nepieciešams iekļaut:

- 1) video identifikācija ar to saistītie minimālie riskus mazinošie pasākumi;
- 2) biometriskā identifikācija un ar to saistītie minimālie riskus mazinošie pasākumi.

Ir daudzas valstis, kuras šādu regulējumu jau ir radījušas⁸⁸. Pašreiz attālinātās identifikācijas prakse Latvijas kredītiestādēs vai nu ārkārtīgi atšķiras (atkarībā no riska apetītes un regulatora retorikas), vai arī nepastāv vispār.

⁸⁸ Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Measures and Financial Inclusion With a Supplement on Customer Due Diligence, FATF, 2017. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/Updated-2017-FATF-2013-Guidance.pdf> [aplūkots 05.12.2017.]

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Grāmatas

1. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
2. Grasis J. Banku darbības tiesiskā vide. Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācija Konsultāciju un mācību centrs, 2008.
3. Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
4. Škoba L., Sakarāne I., Novicka S. 1980. gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem pamatjautājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.
5. Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
6. Colombi Ciacchi A., Weatherill S. Regulating Unfair Banking Practices in Europe, New York: Oxford University Press, 2010.
7. Cranston R. Principles of Banking Law, London: Oxford University Press, 2003.
8. Ellinger E.P., Lomnicka E., Hare C.V.M. Ellinger's Modern Banking Law, Fifth Edition, New York: Oxford University Press, 2011.
9. Gkoutzinis A.A. Internet Banking and the Law in Europe, Cambridge: University Press, 2006.
10. Milnes Holden J. The Law and Practice of Banking, Fifth edition, Glasgow: Bail and Bain Ltd, 1996.
11. Proctor Ch. The Law and Practice of International Banking, London: Oxford University Press, 2010.
12. Putnis J. The Banking Regulation Review, Third edition, London: Lav Business Research Ltd, 2012.
13. Scott S.H. International Finance: Law and Regulation, Second Edition, London: Sweet and Maxwell, 2008.
14. Thornthill S. ICA International Diploma in Anti-Money Laundering, Course Manual, Birmingham: International Compliance Training, 2016.

Latvijas normatīvie akti

15. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, Nr. 116 (3900).
16. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 20. jūnijs, Nr.230/232 (2141/2142).

17. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 6. aprīlis, Nr.123/124 (2034/2035).
18. Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17. marts, Nr.43 (4235).
19. Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 6. janvāris, Nr.3 (1064).
20. Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14. jūnijs, Nr.103 (588).
21. Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2017. 8. novembris, Nr.222 (6049).
22. Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 31. oktobris, Nr.216 (5276).
23. Noteikumi par kvalificēta un kvalificēta paaugstinātas drošības elektroniskās identifikācijas pakalpojuma sniedzēja un tā sniegtā pakalpojuma tehniskajām un organizatoriskajām prasībām: Ministru kabineta noteikumi Nr. 560, Rīgā 2017. gada 19. Septembrī, Latvijas Vēstnesis.
24. Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem: Ministru kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr.1071. Latvijas Vēstnesis, 2008. 29. decembris, Nr.201 (3985).
25. Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234. Latvijas Vēstnesis, 2015. 30. decembris, Nr.254 (5572).
26. Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2008. gada 27. augusta normatīvie noteikumi Nr.125. Latvijas Vēstnesis, 2008. 2. septembris, Nr.135 (3919).
27. Klientu padziļinātās izpētes normatīvie noteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2015. gada 23. decembra normatīvie noteikumi Nr.234. Latvijas Vēstnesis, 2015. 30. decembris, Nr.254 (5572).
28. Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.122. Latvijas Vēstnesis, 2017. 28. augusts, Nr.170 (5997).

29. Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2017. gada 22. augusta normatīvie noteikumi Nr.121. Latvijas Vēstnesis, 2017. 28. augusts, Nr.170 (5997).

30. Licenču maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes darbībai izsniegšanas, maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes reģistrācijas, iesniedzamo dokumentu un informācijas sniegšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2011. gada 15. aprīļa normatīvie noteikumi Nr.64. Latvijas Vēstnesis, 2011. 26. aprīlis, Nr. 64 (4462).

31. Licenču kredītiestādes un krājaizdevu sabiedrības darbības veikšanai izsniegšanas, atsevišķu kredītiestāžu un krājaizdevu sabiedrību darbību reglamentējošo atļauju saņemšanas, dokumentu saskaņošanas un informācijas sniegšanas normatīvie noteikumi: Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2009. gada 25. septembra normatīvie noteikumi Nr.112. Latvijas Vēstnesis, 2009. 1. oktobris, Nr.156 (4142).

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

32. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija: LR saistošs starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30. novembris, Nr. 191 (3349).

33. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/60/EK (2005. gada 26. oktobris) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (Dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2005. 25. novembris, L 309/15.

34. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2015/849, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2015. gada 5. jūnijs, L 141/73.

35. Komisijas Direktīva 2006/70/EK (2006. gada 1. augusts), ar ko nosaka īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK attiecībā uz “politiski ietekmējamas personas” definīciju un tehniskajiem kritērijiem vienkāršotām klienta uzticamības pārbaudes procedūrām un atbrīvojumam sakarā ar finanšu darbību, kuru veic reti vai ļoti ierobežotos apjomos. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. 4. augusts, L 214/29.

36. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas

Direktīvu 2006/70/EK (Dokuments attiecas uz EEZ). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. L 141, 2015. 5. jūnijs.

Citu valstu normatīvie akti

37. Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508112013007/consolide> (aplūkots 21.11.2017.)

38. FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes. Regulations 01.07.2017. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> (aplūkots 21.11.2017.)

39. The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017, No.692, June 22, 2017. Article 33 (b). Pieejams: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/692/pdfs/uksi_20170692_en.pdf (aplūkots 20.11.2017.)

40. Gesetz zur Umsetzung der Vierten EU-Geldwäscherichtlinie, zur Ausführung der EU-Geldtransferverordnung und zur Neuorganisation der Zentralstelle für Finanztransaktionsuntersuchungen Vom 23. Juni 2017. Pieejams: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s1822.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117s1822.pdf%27%5D__1511220017474 (aplūkots 21.11.2017.)

Tiesu prakse

41. Par Latvijas Bankas 2014. gada 15. septembra noteikumu Nr. 141 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" 19. un 20. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 64. pantam, kā arī 91. panta pirmajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 2. marta spriedums lietā Nr.2015-11-03. Latvijas Vēstnesis, 2016. 4. marts, Nr.45 (5617)

42. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 4. marta lēmums lietā Nr.A7023107/6

Atsevišķi raksti grāmatu ietvaros vai internetā

43. Eksperts: Latvija ir pirmrindniece naudas atmazgāšanas novēršanas regulējuma pilnveidošanā, bet atpaliiek "fintech" attīstības jomā. LETA, 25/01/2017. Pieejams: <http://www.sorainen.com/UserFiles/File/Publications/article.Latvia-is-a-leader-in-anti-money->

laundrying-framework-development-but-lags-behind-is-finthech-development.2017-01-25.lat.LETA.rudolfse.pdf (aplūkots 13.11.2017.)

44. Finanšu tehnoloģiju industrijas tendences un to attīstība Latvijā. 2016. 6. decembris. Pieejams: <http://www.labsoflatvia.com/lv/zinas/finansu-tehnologiju-industrijas-tendences-un-to-attistiba-latvija> (aplūkots 13.11.2017.)

45. Juriss J. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012.

46. Kāpēc bankas jautā? Latvijas Komercbanku asociācija. Pieejams: http://lka.org.lv/lv/pdf/BukletsLV_final.pdf (aplūkots 13.11.2017.)

47. Markovskis K. Klientu attālinātā identifikācija un klientu izpētes izņēmumi. Pieejams: <https://www.slideshare.net/LatvijasBanka/klientu-attlint-identifikcija-un-klientu-izptes-izmumi> (aplūkots 11.11.2017.)

48. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-noversana> (aplūkots 13.11.2017.)

49. Sankciju apiešanas metodes. Pieejams: https://www.nodoklis.lv/lv/aktuali/sankciju_apiesanas_metodes/ (aplūkots 13.11.2017.)

50. Moneyval, Report on Fourth Assessment Visit Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 5 July 2012. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/latvia>

51. Whitehead H. Top 5 Money Laundering Cases of the Last 30 Years. Pieejams: <https://www.int-comp.com/ict-views/posts/2016/07/22/top-5-money-laundering-cases-of-the-last-30-years/>

Citi juridiskās prakses materiāli

52. Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines. Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: Bank for International Settlements. Pieejams: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d353.pdf> (aplūkots 11.12.2017.)

53. Bank Secrecy Act Anti-Money Laundering Examination Manual. Pieejams: https://www.ffeic.gov/bsa_aml_infobase/pages_manual/manual_online.htm (aplūkots 21.11.2017.)

54. Customer identification documents. Pieejams: <https://www.santander.co.uk/uk/help-support/customer-identification-documents> (aplūkots 11.12.2017.)

55. Detailed Assessment Report on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism published on 4 June 2007. Pieejams: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07189.pdf> (aplūkots 20.11.2017.)
56. European Banking Authority. The Risk Factors Guidelines. Final Guidelines. JC 2017 26/06/2017. Pieejams: [https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+\(JC+2017+37\).pdf](https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1890686/Final+Guidelines+on+Risk+Factors+(JC+2017+37).pdf) (aplūkots 22.11.2017.)
57. FATF (2016), Guidance on correspondent banking services, FATF, Paris. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>, 63.lpp. (aplūkots 05.12.2017.)
58. FG 17/6 The treatment of politically exposed persons for anti-money laundering purposes. Finalised guidance. July 2017. Financial Conduct Authority. Pieejams: <https://www.fca.org.uk/publication/finalised-guidance/fg17-06.pdf> (aplūkots 21.11.2017.)
59. Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(=\[Title\]=*noziedz%C4%ABgi+ieg%C5%ABtu+l%C4%ABdzek%C4%BCu*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=(=[Title]=*noziedz%C4%ABgi+ieg%C5%ABtu+l%C4%ABdzek%C4%BCu*)&SearchMax=0&SearchOrder=4) (aplūkots 21.11.2017.)
60. Ieteikumi klientu neklātienas identifikācijai: Finanšu un kapitāla tirgus komisija, 18.09.2014. Pieejams: http://www.fktk.lv/attachments/article/5212/Ieteikumi_neklatienes%20identifikacija_18.09.2014.pdf (aplūkots 10.11.2017.)
61. Ieteikumi kredītiestādēm un finanšu iestādēm politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu personu noskaidrošanai, izpētei un darījumu uzraudzībai: Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tiesibu-akti/kreditiestades/fktk-izdotie-noteikumi/citi/5648-ieteikumi-kreditiestadem-un-finansu-iestadem-politiski-nozimigu-personu-to-gimenes-loceklu-un-ar-tam-ciesi-saistitu-personu-noskaidrosanai-izpetei-un-darijumu-uzraudzibai.html> (aplūkots 21.11.2017.)
62. Proof of identity checklist for individuals. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/proof-of-identity-checklist/proof-of-identity-checklist#proof-of-identity-checklist-for-individuals> (aplūkots 11.12.2017.)
63. Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi: Finanšu

un kapitāla tirgus komisijas 2016. gada 29. novembra normatīvie noteikumi Nr.196. Latvijas Vēstnesis, 2016. 5. decembris, Nr.236 (5808).

64. Ieteikumi maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes licences saņemšanai vai reģistrācijai Finanšu un kapitāla tirgus komisijas uzturētajā iestāžu reģistrā. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/tiesibu-akti/maksajumu-iestades/fktk-izdotie-noteikumi/5454-ieteikumi-maksajumu-iestades-un-elektroniskas-naudas-iestades-licences-sanemsanai-vai-registracijai-finansu-un-kapitala-tirgus-komisijas-uzturetaja-iestazu-registra.html> (aplūkots 05.12.2017.).

65. Likumprojekta “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/FEB181B5B41A0CA4C2258144002CC7CC?OpenDocument#b> (aplūkots 13.11.2017.)

66. Vadlīnijas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasību ievērošanai nodokļu konsultantiem un ārpakalpojuma grāmatvežiem. Valsts ieņēmumu dienests. 2015. gada marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/vadlinijas_Gramatvezi_0.docx (aplūkots 13.11.2017.)

67. Wolfsberg Guidance on Politically Exposed Persons (PEPs). Pieejams: <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/home/Wolfsberg-Guidance-on-PEPs-May-2017.pdf> (aplūkots 21.11.2017.)

Bakalaura darbs "*Kredītiestāžu klientu izpētes un uzraudzības normatīvā regulējuma Latvijā atbilstības novērtējums starptautiskajiem tiesību aktiem*" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Vladislavs Greķis _____

Zinātniskais vadītājs: Docents dr.iur. Aivars Lošmanis _____

____. 12. 2017.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā ____ .12.2017. Dekāna pilnvarotā persona:

Metodiķe _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ . ____ .2018. prot. Nr. ____

Vērtējums ____ (_____)

Komisijas sekretārs: _____